

16+

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 1 (5262) 5 студзеня 2024 г.

ISSN 0024-4686

Вера,
праўда,
ісціна
стар. 4

У знак
згоды
і сяброўства
стар. 10

Палёт
недасяжны
і невядомы
стар. 13

Пара добрых спраў і радасці

Фота Анатоля Дрыбаса.

Ражджаство Хрыстова — вялікае і светлае свята, асаблівы дзень для ўсіх хрысціян. Рымска-каталіцкая і большасць пратэстанцкіх цэркваў святкуюць яго 25 снежня па грыгарыянскім календары. Руская, Іерусалімская, Сербская, Грузінская, Польская, Украінская праваслаўныя цэрквы, Афон, а таксама ўсходне-каталіцкія цэрквы — 7 студзеня.

Гэта дзень, калі хрысціяне ўспамінаюць пра цуд з'яўлення Сына Божага ў зямным свеце. Само свята лічыцца чароўнай парой і натхняе людзей рабіць добрыя ўчынкі і дарыць блізкім любоў. Разам з Ражджаством настане заканчэнне доўгага посту, на працягу якога хрысціяне ўстрымліваюцца ад ежы жывёльнага паходжання і многіх духоўных і цялесных уцех. Святая адзначаецца ўрачыстымі службамі ў храмах.

А ўвечары за святочным сталом збіраюцца сем'і, на стол пасля шматдзённага посту падаюць рыбу і мяса. Частаваць прынята таксама суседзяў і сяброў, дзецям рыхтуюць падарункі і ласункі. Ражджаство — свята добрых спраў і радасці. Да гэтага дня звычайна прымяркоўваюць шматлікія дабрачынныя акцыі, канцэрты, а таксама святочныя гулянні, кірмашы і фестывалі. Важна не азмрочваць свята сваркамі і канфліктамі. Усе нядобрыя намеры трэба гнаць ад сябе. А галоўнае — ні ў якім разе нельга адмаўляць у дапамозе тым, хто просіць.

«ЛіМ»-акцэнт

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў беларускі народ з Новым годам. «Мы прадоўжым ствараць, захоўваючы і ўзбагачаючы сваёй творчасцю і талентам культурны здабытак, адстойваючы нацыянальныя інтарэсы, аберагаючы спрадвечныя традыцыі і каштоўнасці. Мы будзем рабіць усё, каб наша краіна стала яшчэ прыгажэйшай, больш утульнай і моцнай. Гэта наш дом. Для кожнага ён пачынаецца з роднага парога і любімай сям’і, а для ўсіх разам, для адзінай нацыі становіцца непарушнай крэпасцю», — падкрэсліў Кіраўнік дзяржавы.

Свята. Рэспубліканскі навагодні бал для моладзі спрайшоў у Палацы Незалежнасці. Удзельнікамі сталі больш як 330 юнакоў і дзяўчат з розных рэгіёнаў Беларусі. Гэта адораныя навучэнцы ВНУ, ССНУ, вучылішчаў, выхаванцы кадэцкіх вучылішчаў і Мінскага савоўскага ваеннага вучылішча, якія праявілі сябе ў вучобе, навуковых і творчых конкурсах, маладзёжных праектах, грамадскім і спартыўным жыцці. У Зале ўрачыстых цырымоній Палаца Незалежнасці прысутнічалі Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка, Дзяржаўны сакратар Савета Бяспекі Аляксандр Вальфовіч, намеснік прэм’ер-міністра Ігар Петрышэнка, намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Ігар Луцкі, міністры культуры і адукацыі Анатоль Маркевіч і Андрэй Іванец, старшыня Мінгарвыканкама Уладзімір Кухараў, старшыня ЦВК і кіраўнік грамадска-кансультацыйнага савета па пытаннях адукацыі Ігар Карпенка.

Афіцыйна. Прэзідэнт Беларусі падпісаў Закон аб змяненні Закона «Аб дзяржаўных узнагародах Рэспублікі Беларусь». Дакументам, у прыватнасці, рэалізуюцца паўнамоцтвы Усебеларускага народнага сходу ў частцы ўзнагароджання Прэзідэнта Беларусі дзяржаўнымі ўзнагародамі, а таксама ініцыявання ўзнагароджвання іншых асоб. Для павышэння аўтарытэту дзейнасці прадстаўнікоў сродкаў масавай інфармацыі законам уведзена новая дзяржаўная ўзнагарода — ганаровае званне «Заслужаны работнік сродкаў масавай інфармацыі Рэспублікі Беларусь».

• Больш як 370 тыс. рублёў накіравана са спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі на выплату заахвочванняў і выдзяленне гранта. Фінансавыя сродкі накіраваны на выплату 40 заахвочванняў (35 спецыяльных прэмій і 5 гранд-прэмій 9 творчым калектывам і 31 прадстаўніку таленавітай моладзі) і выдзяленне гранта на арганізацыю і правядзенне дзіцяча-юнацкага культурна-асветнага праекта «Мы — музычная будучыня краіны». Грант дадзены дзяржаўнай установе «Мінскканцэрт» на рэалізацыю сумеснага творчага праекта Нацыянальнага акадэмічнага аркестра сімфанічнай і эстраднай музыкі Рэспублікі Беларусь імя М. Я. Фінберга з навучэнцамі дзіцячых школ мастацтваў горада Мінска і рэгіёнаў, лаўрэатамі і стыпендыятамі спецыяльнага фонду Прэзідэнта.

Тэатр. Прэм’ера спектакля «А зоры тут ціхія» прайшла ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы. За аснову ўзяты аднайменны твор Барыса Васільева. Інтэрпрэтаваў яго расійскі пастаноўшчык Дзмітрый Акімаў. Мастаком-пастаноўчыкам выступіў Аляксандр Камянец, мастаком па святле — Аляксандр Разанцаў. Таксама перад прэм’ерай спектакля ў тэатры адбылася прэзентацыя экспазіцыі «Не жанчыны прыдумалі вайну», створанай на аснове матэрыялаў Музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны пры садзейнічанні Беларускага саюза жанчын.

Конкурс. У Вялікім тэатры Беларусі выбралі пераможцаў конкурсу «Навагодняя тэатральная цацка». Сёлета ўдзельнікамі было даслана больш за 200 работ. Гран-пры атрымала сям’я Таццяны Барановай за работу «Маленькі прынц». Прызавыя месцы таксама занялі сем’і, якія стварылі цацкі і кампазіцыі па спектаклях і казках «У гасцях у Драсельмеера», «У пошуках Кая», «Снежная каралева», «Шчаўкунчык і Мышыны кароль». Штогадовы конкурс праходзіў у рамках праекта «Вялікі тэатр — дзецям». Яго ўмовы не мяняюцца на працягу дзесяці гадоў, прыняты ў ім удзел могуць усе члены сям’і, а сама цацка павінна быць тэатральнай — адлюстроўваць персанажа таго ці іншага спектакля.

• Рэспубліканская выстаўка-конкурс «Лёд. Кветкі. Фантазія» праходзіць у Мінску ў Рэспубліканскім цэнтры экалогіі і краязнаўства, перадае БелТА. У праекце ўдзельнічаюць дзеці ад 10 да 16 гадоў з усяй краіны. Яны прадставілі творы з прыродных матэрыялаў, створаныя з выкарыстаннем навагодніх дэкаратыўных элементаў. У Рэспубліканскім цэнтры экалогіі і краязнаўства падвялі вынікі вочнага этапу. На працягу двух дзён удзельнікі стваралі свае работы ў сценах цэнтры. Наперадзе завочны этап конкурсу, на які прысылалі гатовыя работы. Паглядзець на творы юных фларыстаў можна да 20 студзеня.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Вектар

Адбылося выніковае пасяджэнне Канфедэрацыі творчых саюзаў краіны, якое правёў старшыня аб’яднання — старшыня Беларускага саюза мастакоў Глеб Отчык.

Размова ішла пра клопаты, якія ўсіх кіраўнікоў грамадскіх аб’яднанняў хвалююць у частцы прадаўжэння дзейнасці сваіх супольнасцей. Удзел у пасяджэнні прынялі кіраўнікі Саюза кампазітараў, Беларускай гільдыі кінаакцёраў, Беларускага саюза майстроў народнай творчасці, Саюза пісьменнікаў Беларусі і іншых творчых супольнасцей краіны. Была звернута ўвага на развіццё заканадаўства ў дачыненні да творчых саюзаў. Выказаны спадзяванні ў гэтым плане на органы дзяржаўнага кіравання, найперш — Міністэрства культуры Рэспублікі

пасляслоўе

У літаратурным клубе «Шчырасць» пры бібліятэцы № 22 прайшоў творчы вечар вядомага беларускага музыканта і кампазітара Эдуарда Ханка «Зімовым снежным вечарам».

Сярод гасцей — чытачы кніжніцы і даўнія прыхільнікі творчасці Эдуарда Сямёнавіча.

Пачала вечар загадчыца бібліятэкі, якая распавяла пра мерапрыемствы, што адбыліся ў 2023 годзе, і павіншавала ўсіх прысутных з надыходзячым Новым годам.

Слова ўзяў кіраўнік аб’яднання, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхась Пазнякоў.

Міхаіл Паўлавіч прадставіў прысутным гасця як чалавека вялікага таленту. Пра сябе Эдуард Сямёнавіч казаў з гумарам, чым хутка зачараваў усіх прысутных. Нарадзіўся ў Захастане ў сям’і кадравага ваеннага. У дзяцінстве сям’я пераехала ў Брэст, дзе будучы кампазітар вучыўся ў сярэдняй школе. У 1962 годзе скончыў Мінскае музычнае вучылішча імя Глінкі. У 1969-м — Маскоўскую кансерваторыю імя Чайкоўскага. Савецкі, беларускі і расійскі музыкант і кампазітар Эдуард Ханок — член Саюза кампазітараў СССР, заслужаны дзеяч культуры БССР, народны артыст Беларусі, член Саюза пісьменнікаў Беларусі, заслужаны дзеяч культуры Аўтаномнай Рэспублікі Крым. Сваю першую песню напісаў у 20 гадоў, калі вучыўся ў Маскоўскай кансерваторыі. Працаваў у розных жанрах: вакальна-сімфанічным, камерна-інструментальным, камерна-вакальным, але найбольш плённа —

да ведама

Міжнародны альманах «Літара» — літаратурна-мастацкі, краязнаўча-асветніцкі праект Уладзіміра Гаўрыловіча — заваяваў галоўны прыз Міжнароднага форуму «Залаты Віязь» 2023 года. Нядаўна выйшлі чарговыя нумары — 9 і 10-ы (пад адной цвёрдай вокладкай). Кніга своеасаблівы дадатак да альманаха «Літаратурная Гомельшчына».

Цікавыя п’есы расійскіх аўтараў. У прыватнасці, твор для радыётэатра «Мир возвращается» Святланы Макаравай-Грыцэка з Краснадара, п’есы «Феодор Козьмич» Васіля Дварцова з Масквы, «Серая зона Донбасса» краснадарскага пісьменніка Юрыя Васіна, «Двадцать граммов грусти и полкило радости»

Падведзены вынікі

Беларусь, а таксама на Нацыянальны сход Рэспублікі Беларусь.

Асобнае месца ў абмеркаванні занялі пытанні беларуска-кітайскага культурнага, гуманітарнага супрацоўніцтва. Вылучаны самыя розныя ініцыятывы ў гэтым кірунку. Падкрэслена, што інтэграцыйныя творчыя, міжкультурныя адносіны ў супрацоўніцтве як з Расійскай Федэрацыяй, так і з Кітайскай Народнай Рэспублікай — велізарны складнік дзейнасці і міністэрства культуры нашай краіны, і непасрэдна творцаў у розных відах культуры і мастацтва.

Дарэчы, паміж Саюзам пісьменнікаў Беларусі і Саюзам пісьменнікаў Расіі дасягнута папярэдняе дамоўленасць аб правядзенні чарговага пленума Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі.

Кастусь ХАДЫКА

Снежным вечарам...

у песенным. З яго твораў фарміраваліся рэпертуары ансамбляў «Вера-сы», «Сябры» і «Песняры». Яго песні выконвалі шматлікія знакамітыя спевакі: Леў Лешчанка, Эдуард Хіль, Валянціна Талкунова, Ала Пугачова, Марыя Пахоменка і іншыя. «То лі ешчэ будет» («Песенка першокласніка») на словы І. Шаферана, «Маліновка» на словы А. Папярэчнага, «Я у бабушкі живу» на словы І. Шаферана, «Какой счастливый случай» на словы Л. Рубальскай, «Зима» («У леса на опушке») на словы С. Астравога, «Самурай» на словы Л. Рубальскай, «Ты возьми меня с собой» («Песенка про журавлика») на словы І. Рэзніка, «Завіруха» на словы Г. Бураўкіна, «Здравствуй, чужая, милая» на словы Л. Татаранкі і іншыя песні гучалі на працягу вечара.

Жыве Эдуард Сямёнавіч у Мінску, але мае і расійскае грамадзянства, якое атрымаў ад прэзідэнта Расійскай Федэрацыі. Яго песня

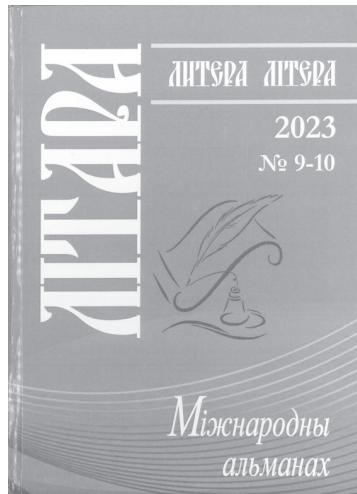
«Служыць Расіі» на словы І. Рэзніка лічыцца неафіцыйным гімнам расійскай арміі. Яе ўжо больш за 10 гадоў рэгулярна ўключаюць у праграму парады 9 Мая ў Маскве, а ў 2016-м яна атрымала новы статус — стала гімнам Усерасійскага ваенна-патрыятычнага руху «Юнармия».

Вядомы кампазітар і як стваральнік «Тэорыі творчых хваляў». Сваю тэорыю Ханок упершыню прадставіў у 1998 годзе, калі выдаў кнігу «Пугачёвщина». Затым выйшлі «Пугачёвщина. 10 лет спустя» і «Пугачёвщина. Конец истории», «То лі ешчэ будет» і др.

Мноства цёплых слоў, самых лепшых пажаданняў пачуў у гэты дзень Эдуард Сямёнавіч, а прысутныя атрымалі шмат прыемных эмоцый аўтаграфі і фота на памяць. Сустрэча стала сапраўдным святам для аматараў добрых песень і музыкі.

Аляксандра КАРЖАНЕЎСКАЯ
Фота Васіля КУЛІКОВА

Бібліятэка з «Літар»

Парадавалі і драматургі Гомельшчыны Уладзімір Гаўрыловіч («Я таксама сын чалавечы... / Кабардзінская легенда»), Сяргей Зянькоў (у кнізе змешчаны яго камедыя «Латарэйны білет» і філасофская казка для дарослых «Свіран»), Аляксей Бычкоў («Сонца свеціць усім» — у суаўтарстве з М. Тарахоўскай), Іна Зарэцкая (п’еса для дзяцей «Усё пачынаецца з фанціка»).

Не пакінуць раўнадушнымі вершы Вадзіма Цярохіна (г. Калуга) і Вольгі Сафронавай (г. Таганрог), праявілі творы Мікалая Іванова (г. Масква) і Уладзіміра Саламахі (г. Мінск). У публіцыстычным раздзеле яго роздум «Мы памяць іх, мы іх унукі...»

Ёсць у зборніку і мастацкія пераклады, гумарыстычныя творы, вершы-эпіграмы на вядомых літаратараў ад паэта Міколы Леўчанкі (г. Быхаў).

Міхась СЛІВА

Ганны Варонінай з Бранска, «Лесная быль» і «Счастливый принц» Галіны Карташовай таксама з Бранска.

імпрэзы

Літаратурны аўторак

У сталічнай бібліятэцы № 7 адбылася літаратурна-музычная імпрэза з удзелам членаў Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Людмілы Бурдыкі, Аліны Грышкевіч, Валянціны Паліканінай, Вольгі Сакаловай, Сяргея Трахімёнка, Іны Фраловой.

У прывітальным слове загадчыца бібліятэкі Аксана Шваб падзякавала Саюзу пісьменнікаў у асобе Іны Фраловой, якая на працягу дзесяці гадоў з'яўлялася арганізатарам шматлікіх літаратурных мерапрыемстваў.

Валянціна Паліканіна прадставіла новую кнігу «Позна́ть великое в других», распавяла пра некаторых герояў выдання. У іх ліку быў і выдатны пісьменнік Янка Сіпакоў. Валянціна Пятроўна згадала гады журналісцкай працы ў часопісе «Беларусь» пад кіраўніцтвам Івана Данілавіча. Таксама прагучалі яе вершы.

Пісьменніца і журналістка Аліна Грышкевіч пазнаёміла са сваёй кнігай «Лёсы жанчын — лёс адзінай Беларусі», якая выйшла на чатырох мовах — беларускай, рускай, англійскай і кітайскай. Напярэдадні выданне шырока прэзентавалася ў Кітайскай Народнай Рэспубліцы.

Прымала віншаванні з юбілеем пісьменніца Людміла Бурдыка, якая доўгі час з'яўляецца творчым кіраўніком патрыятычнага калектыву былых малалетніх вязняў фашысцкіх канцэнтрацыйных лагераў «Судьба». Людміла Рыгораўна з гонарам распавяла, што калектыву стаў лаўрэатам спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За значны ўклад у справу захавання памяці пра Вялікую Айчынную вайну».

Прадоўжыла тэму вайны Вольга Сакалова. Яна распавяла пра сваю малую радзіму — вёску Азарычы, дзе падчас вайны месціўся лагер смерці.

Сяргей Трахімёнак прадставіў свае новыя кнігі і выканаў вершы Віктара Бокава і Анатоля Жыгуліна.

У завяршэнні прагучалі вершы Іны Фраловой, якая была вядучай і арганізатарам літаратурнага мерапрыемства.

Упрыгожыла сустрэчу эстрадная спявачка Юлія Шыкунец. У яе выкананні прагучалі песні пра маці і родную Беларусь.

Ганна СТАРАДУБ
Фота даслана аўтарам

акцыі

Дзеці ратуюць казку

У Смаргонскім раённым цэнтры культуры адбыўся навагодні ранішнік «TikTok Ёлка» ў рамках рэспубліканскай дабрачыннай акцыі «Нашы дзеці». Святочную праграму падрыхтавалі дарослыя і юныя артысты цэнтры культуры.

З галоўнымі героямі свята — Дзедам Марозам, Снягуркай і Новым годам — дзеці змагаліся са злымі сіламі, якія спрабавалі сапсаваць свята. Каб стаць зоркамі трэндаў TikTok, удзельнікі дапамагалі шукаць скрадзеныя рэчы, без якіх свята б не vyrатавалі. Госці ахвотна фатаграфаваліся ў маляўнічых фотазонах. Прыемнай часткай імпрэзы стала ўручэнне навагодніх падарункаў.

Анастасія ЗАЙЧУК

Навагоднія старонкі

У рамках работы аўтабібліятэкі стартвала навагодняя віншавальная акцыя «Кнігавічкі» для жыхароў маланаселеных і аддаленых вёсак Астравеччыны.

Супрацоўнікі Астравецкай раённай бібліятэкі праехалі па звычайным маршруце мясцовага бібліёбуса (Трайгі, Мікшаны, Дайлідкі) і пабывалі ў гасцях у вясцоўцаў. Спецыялісты бібліятэчнай сістэмы, апранутыя ў касцюмы Дзеда Мароза, Снягуркі,

гарэзлівага Снегавіка, павіншавалі чытачоў, уручылі паштоўкі і салодкія падарункі, прапанавалі падборку навагодніх кніжных навінак «Гартаючы навагоднія старонкі...», паралілі чытанне для душы.

Кожны такі візіт бібліёбуса — падзея для сельскіх жыхароў, асноўная частка якіх — пенсіянеры. Бібліятэкары імкнуцца дарыць станоўчыя эмоцыі і павысіць культурны ўзровень, пашырыць круггляд чытачоў.

Вольга ЗАЯНЧОЎСКАЯ

з нагоды

Каля кніжнай паліцы

У Астравецкай раённай бібліятэцы арганізавалі святочную праграму для юных чытачоў прышкольных лагераў, прапанаваўшы паўдзельнічаць у квестульні «Навагоднія забавы для кніжнай паліцы». Дзед Мароз, Снягурка, Снегавік і іншыя казачныя персанажы сышлі са старонак кніг, каб далучыць дзяцей да цуду.

Разам з казачнымі героямі дзятва выправілася ў падарожжа па станцыях «Снежныя забавы», «Старонка зімовых казак», «Загадкавая», «Навагодняя майстэрня», «Каля ялінкі» і выканала забытаныя заданні. Пасля кожнага задання ўдзельніка квесту чакаў падарунак ад Дзеда Мароза — навагодні сувенір. Ніхто не застаўся ўбаку, усе прасякнуліся навагодняй атмасферай, закружыліся ў вясёлым карагодзе каля зялёнай прыгажуні, спявалі песенькі і знаёміліся з Дзедом Марозам.

Вольга ЗАЯНЧОЎСКАЯ

на развітанне

Святло і цені...

2 студзеня пайшоў з жыцця Генадзь Васільевіч Буралкін, таленавіты скульптар, аўтар манументаў, якія ўпрыгожваюць розныя куткі Беларусі. Плэнна працаваў не толькі як мастак, але і кіраўнік — у перыяд з 1990 да 2001 года ўзначальваў Беларускі саюз мастакоў. Многія калегі дэштуль выказваюць шчырую ўдзячнасць за прыкладзены ім намаганні на гэтай пасадзе.

Генадзь Буралкін нарадзіўся 12 лютага 1942 года ў горадзе Ленінгорск (Казахстан). З 1970 да 1976-га вучыўся ў Беларускім тэатральна-мастацкім інстытуце. У 1980 годзе быў прыняты ў Беларускі саюз мастакоў.

Скульптар працаваў з рознымі матэрыяламі, але больш любіў бронзу, камень, дрэва. З іх дапамогай ствараў манументальныя і станковыя работы, прысвечаныя гісторыі і нацыянальным традыцыям.

Сярод найбольш вядомых твораў — помнік Міндоўгу ў Навагрудку, памятны знак у гонар 850-годдзя Гродна, манумент «Шахцёрская слава» ў Салігорску, серыі «Скачок», «Жыцень», «Берагіня»,

«Абліччы камянёў», «Лель», кампазіцыі «Вясна Перамогі», «Уз'яднанне Усходняй і Заходняй Беларусі», «Яблынька»... Разам з Аляксандрам Фінскім Генадзь Буралкін стварыў скульптурную кампазіцыю з Апалонам і музамі, якая ўпрыгожвае фасад Вялікага тэатра Беларусі. Аўтар помніка «Ружы», прысвечанага памяці загінулых на станцыі метро «Няміга». Між тым займаўся і графікай — засталіся выдатныя серыі «Славянскія матывы», «Ноч на Івана Купалу», «Раніца», «Святло і цені», «Усяночная» ды іншыя.

У свой час Генадзь Буралкін быў удастоены Граматы Вярхоўнага Савета БССР. У 1997 годзе атрымаў медаль Францыска Скарыны. Бадай што гэта ўсе значныя ўзнагароды майстра за некалькі дзесяцігоддзяў актыўнай працы...

Выказваем шчырыя спачуванні родным і блізкім мастака.

«ЛіМ»-люстэрка

Генеральны дырэктар Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Аляксандр Шастакоў і дырэктар Нацыянальнага драматычнага тэатра Расіі (Санкт-Пецярбург) Сяргей Емяльянаў падпісалі пагадненне аб супрацоўніцтве, інфармуе БелТА. «Насамрэч мы выпраўляем гістарычную несправядлівасць. Напэўна ў нас былі сітуацыйныя кантакты, але ў вялікім шматпалосным фармаце сустрэчнага руху мы ніколі не ўзаемадзейнічалі. Сёння важны дзень, таму што ўнутры Саюзнай дзяржавы Нацыянальны тэатр Расіі і Нацыянальны тэатр Беларусі падпісваюць вялікую і вельмі сур'ёзную дамову аб партнёрстве, супрацоўніцтве і, я нават скажаў бы, аб вялікай дружбе. Мы не пакінем яе толькі на паперы, а будзем рабіць вельмі шмат, каб яна выходзіла за межы звычайных фармальных дамоўленасцей», — падкрэсліў Сяргей Емяльянаў.

Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў запрашае аўтараў і творчыя калектывы з Беларусі і замежных краін, якія працуюць у галіне тэкстыльнага мастацтва, прыняць удзел у VI Міжнародным фестывалі «ТэкСтыльны букет». Фестываль будзе праходзіць у Мінску з 5 да 9 чэрвеня. Дэвіз фестывалю 2024 года — «Тэкстыль як любоў». Работы мастакоў могуць быць выкананыя як у традыцыйных, так і ў эксперыментальных тэкстыльных матэрыялах і тэхніках: шыццё, ткацтва, вышыўка, аплікацыя, вязанне, лялькі, касцюм, тэкстыльныя калажы, скульптуры, авангардныя вырабы і іншыя. Заяўку на ўдзел неабходна даслаць на электронны адрас дырэктцыі фестывалю teksbuket@mail.ru не пазней за 31 сакавіка.

Гастролі Тульскага акадэмічнага тэатра драмы пройдуць з 11 да 15 студзеня на сцэне Беларускага дзяржаўнага музычнага тэатра падчас праекта «Стары Новы год з Музычным тэатрам». Расійскі тэатр выязе на гастролі гістарычны вадэвіль «Візіт імператрыцы», музычную камедыю «Забі мяне, галубчык», музычныя прыгоды для дзяцей «Востраў скарбаў», а таксама спектакль па апавяданнях Агаты Крысці «Каралева дэтэктыва». Беларускі дзяржаўны акадэмічны музычны тэатр таксама правядзе гастролі ў Туле. Яны пройдуць з 10 да 14 студзеня.

Маскоўскі міжнародны кінафестываль запланаваны з 19 да 26 красавіка. Асноўнай пляцоўкай кінафестывалю стане кінацэнтр «Кастрычнік». Арганізатары нагадалі, што кожны год у рамках фестывалю праходзяць паказы больш як 200 карцін у дзесяці кінакатэгорыях Масквы. Прызвы фестывалю — статуэткі «Залаты Святы Георгій», «Сярэбраны Святы Георгій», спецыяльны прыз «За ўклад у сусветны кінематограф» і «Веру. Канстанцін Станіслаўскі». ММКФ — адзін з найстарэйшых фестываляў у свеце, упершыню ён прайшоў у 1935 годзе, старшынёй журы быў рэжысёр Сяргей Эйзенштэйн. З 1959 года фестываль пачаў праводзіцца рэгулярна.

Будаўніцтва новага корпуса Траццякоўскай галерэі завершыцца гэтай вясной, перадае «ИТАР-ТАСС». У яго будынку будуць арганізаваны выставачныя прасторы, размесцяцца рэстаўрацыйныя майстэрні жывапісу, графікі, скульптуры, а таксама навуковы фотаархіў. Праект прадугледжвае будаўніцтва 57-метровага шклянога пешаходнага пераходу паміж гістарычным будынкам і новым корпусам, размешчаным на Кадашоўскай набярэжнай недалёка ад гістарычнага будынка музея ў Лаўрушынскім завулку. Першыя размовы аб будаўніцтве гэтага корпуса вяліся яшчэ ў 1998 годзе, работы пачаліся толькі ў 2014-м, а пасля гэтага праект ператварыўся ў даўгабуд. У 2021 годзе аб'ект даручылі публічна-прававой кампаніі «Адзіны за казчык у сферы будаўніцтва».

Рэжысёр Марцін Скарсэзэ атрымае за свой уклад у кінематограф ганаровага «Залатога мядзведзя» на 74-м Берлінскім кінафестывалі. Цырымонія ўзнагароджання адбудзецца 20 лютага. У заяве на афіцыйным сайце кінаагляду адзначаецца, што рэжысёр за час прафесійнай дзейнасці ў кінаіндустрыі стаў непераўздзеным узорам для пераймання. Арганізатары фестывалю таксама звярнулі ўвагу на апошні фільм Марціна Скарсэзэ «Забойцы кветкавага месяца», які, паводле іх ацэнак, стаў адным з найвялікшых дасягненняў 81-гадовага рэжысёра.

Амерыканская акадэмія кінамастацтва прадставіла шорт-ліст прэтэндэнтаў на кінапрэмію «Оскар» у 10 катэгорыях. Так, у намінацыі «Найлепшы замежны мастацкі фільм» прадстаўлены 15 карцін, у тым ліку «Дэзальныя дні» Віма Вендэрса (Японія), «Татэм» Лілы Авілес (Мексіка), «Таварыства снегу» Хуана Антонія Баёна (Іспанія), «Зона інтарэсаў» Джонатана Глейзера (Вялікабрытанія), «20 дзён у Марыупалі» Мсціслава Чарнова (Украіна), а таксама карціны з Арменіі, Даніі, Фінляндыі, Францыі, Германіі, Італіі, Туніса, Марока. Увогуле, прэмія прысуджаецца ў 23 намінацыях, нагадвае «ИТАР-ТАСС».

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Уменне бачыць шчасце

Нямала прыкладаў, як некалі сектар мастацкай літаратуры Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларусі ўмешваўся ў творчыя справы. Меў да гэтага адносіны і загадчык яго, вядомы пісьменнік Алесь Савіцкі. Але не думаў, што «пагарыць» і сам. «Спатыкнуўся» на рамане «Тры непражытыя дні». Не паспеў апублікаваць у часопісе «Полымя», як пасыпаліся ў ЦК ананімныя абурэнні. Гэта ж трэба, каб персанажы выказвалі свае пачуцці блізу Хатыні. А Анатоль Вялюгін пад сваім прозвішчам нават выступіў у «ЛіМе» з эпіграмай. Маскоўская ж прэса зусім агрэсіўнай была. Каб апырэдзіць падзеі, Алесь Ануфрыевіч звярнуўся з лістом да першага сакратара ЦК КПБ Пятра Машэрава. Папрасіў у яго дазволу пайсці на творчую працу. Пазней успамінаў:

«Калі ў часе гаворкі — а яна ішла да поўначы — у кабінет зазірнуў другі сакратар, Машэраў сказаў:

— А ўсё ж такі пасаду яму трэба падабраць. ЦК што? ЦК вытрымае. А ён можа зламацца...

Тады я вазьмі ды скажы ў адказ:

— Няўжо Вы, Пётр Міронавіч, мяркуеце, што ў былога камандзіра падрыўной групы мужнасці меней, чым у былога партызанскага камісара (ім быў у вайну Пётр Міронавіч. — А. М.)?

Машэраў смяўся ад душы!»

Так у 1973 годзе Алесь Ануфрыевіч пайшоў на творчы хлеб. Раман «Тры непражытыя дні» перапрацаваў, з'явіўся новы варыянт — «Толькі аднойчы». Як і задумвалася, прысвечаны маральна-этычнай праблема-тыцы. Ёй напоўнены і некаторыя іншыя творы Алеся Савіцкага. Аднак асаблівы ўклад зрабіў у адлюстраванне тэмы Вялікай Айчыннай вайны, удзельнікам якой быў.

Шчаўнік — не кожнаму прысмакі

Нарадзіўся Алесь Савіцкі 8 студзеня 1924 года ў Полацку. Да вайны скончыў восем класаў. За зброю ўзяўся ў 1942 годзе. Калі Віцебшчыну вызвалілі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, ваяваў у Польшчы, браў Берлін. Як многія пісьменнікі, пачынаў з паэзіі, а першае апавяданне напісаў у партызанскім атрадзе. Пасля дэмабілізацыі працаваў у тагачаснай полацкай абласной газеце «Бальшавіцкі шлях». Спачатку было не да прозы. Уражанні тых гадоў перадаў так: «На першым часе ў рэдакцыі я быў мала і камандзіроўкі ішлі бясконца. Расоны і Дрыса. Глыбокае і Ушача. Асвея і Ветрына. Я бачыў вёскі, што не адбудоўваліся і вуліцы іх зарасталі альгоўнікамі — усіх жыхароў фашысты знішчылі. Бачыў жанчын, якія басаноў па вясновай слодзе неслі на сваіх плячах мяшэчкі з насеннем са станцыі, — а да станцыі той кіламетраў сорок! Бачыў, як гэтыя жанчыны, запрогшыся па чатыры ў плуг, аралі поле. Я сам цягаў гэты хамут. Я бачыў, як моршчыўся дзябёлы, добра ўжорнены амерыканец (амерыканская дэлегацыя была на Асвейшчыне ўлетку сорок шостага), адліваючы з кацялка ў бутэлку крыху шчаўніку, чорнага, як зямля, нічым не запраўленага. Тады ў калгаснікаў не толькі Асвейшчыны была такая ежа. Я бачыў слёзы маці, горкія слёзы, калі сястра абярнула чыгунок з капустай. Чыгунок быў ладны — ежа на ўвесь дзень! — і капуста была прыпраўлена маленькімі, як касячкі медзяныя, кавалачкамі сала. Абярнуць такі чыгунок! Хіба прыдумаеш горшую бяду!.. Бачыў мізэрныя кавалачкі хлеба па картках, бачыў ордэры, па якіх давалі тры метры чорнага сукна на год».

Пакуль пісаў «на злобу дня». Праўда, у снежні 1948 года ў «Бальшавіцкім сцягу» апублікаваў сваё першае апавяданне «Рыбацкае шчасце». Узначальваў літаратурнае аб'яднанне пры газеце. У 1953 годзе паступіў у Літаратурны інстытут імя А. М. Горкага ў Маскве, скончыўшы які прадоўжыў вучобу ў аспірантуры. Паездка на будаўніцтва Брацкай ГЭС падказала ідэю апавесці «Кедры глядзяць на мора» (1960). Праз два гады ўбачыла свет яшчэ адна — «Пасля паводкі». Пасля заканчэння аспірантуры, вярнуўшыся ў Беларусь, загадваў рэдакцыяй у выдавецтве «Ураджай». З 1982 да 1969 года быў вучоным сакратаром Літаратурнага музея Якуба Коласа. Потым перайшоў у апарат ЦК КПБ, дзе і працаваў да 1973 года.

Як трапіць у... Рай

Найбольш важнае слова Алесь Ануфрыевіч сказаў, асэнсоўваючы падзеі Вялікай Айчыннай вайны. У тым ліку і ў рамане «Зямля не раскажа» (1980), прысвечаным жыццю мірнага насельніцтва ў час акупацыі. Асабліва значны ўклад у адлюстраванне ваеннай тэмы ён унёс трылогіяй «Верай і праўдай» (1976), «Літасці не чакай» (1982), «Памерці заўсёды паспееш» (1983). Гэта маштабнае мастацкае палатно, у якім сям'я рабочага-палачаніна Елісея Крупні, якая прайшла праз ваенныя выпрабаванні, паўстае тыповым прыкладам таго, як у гады Вялікай Айчыннай вайны ўся краіна стала адзіным фронтам. Не менш па-майстэрску напісаны раманы «Верасы» (1985). У ім асабліва пераканаўчым атрымаўся вобраз галоўнай гераіні, студэнткі медыцынскага інстытута. Бязлітаснай праўдай вайны напоўнены і раманы «Обаль» (1989) — дакументальны ў сваёй аснове, героі якога падпольшчыкі Зіна Партнова, Фруза Зянькова, Мікола Зянькоў, Аркадзь Барбашаў і іншыя.

Быў адным з самых актыўных пісьменнікаў. Найлепшае з напісанага ім вызначаецца высокай мастацкасцю, цудоўным веданнем жыцця, глыбокім пранікненнем у характары персанажаў. Праўда, у першым рамане «Жанчына» (1962) у раскрыцці характару галоўнай гераіні яшчэ часам назіраецца пэўная прамалінейнасць.

Затое раманы «Палын — зелье горкае» (1967) — з тых твораў, у якіх моцны жыццёвы патэнцыял, створана нямала яркіх і праўдзівых характараў.

А яшчэ Алесь Савіцкі належаў да тых людзей, якія пасля развалу Савецкага Саюза не здрадзілі сваім поглядам, не захісталіся, імкнучыся даказаць, што яны ў нечым «прозрели». Хоць нават для самых сумленных і прыстойных настаў час пэўнай пераацэнкі маральных каштоўнасцей, з'явілася жаданне разабрацца ў тым, што было і што адбылося. Такім роздумам і напоўнены раманы «Пісьмо ў Рай» (2003), які сам пісьменнік назваў раманам-споведдзю, што і адпавядае ісціне.

Паколькі ж раманы ў цэлым, за выключэннем першага і апошняга раздзелаў, — споведзь галоўнага героя, то і апавед вядзецца ад першай асобы. На тое, што было некалі, Андрэй Смоліч глядзіць з пазіцыі сённяшняга дня. Чуваць голас самога пісьменніка-грамадзяніна. Асабліва гэта тычыцца тых момантаў, што дазваляюць усвядоміць, як ён ставіцца да нашай нядаўняй гісторыі.

Узяць хоць бы гэтае меркаванне: «А мінулае ты ніколі не падманеш, бо яно табе непадладнае. [...] Мінулае табе ніколі і нічога не даруе. Яго не зменіш, не пераробіш, не ўпросіш зрабіцца лепшым, прыгажэйшым, у ім ты не выправіш нават дробненькую памылку, ніводнае слова і гук, і ўсё твае апраўданні і маленні яно, тваё мінулае, маўкліва прапусціць гэтак жа, як прапускае вецер раскінутая брама. Тваё мінулае заўжды застаецца гэтакім, якім яно было».

Суд і над сабой

Таму так балюча Смолічу, бо ён сутыкаецца з тымі выпадкамі, калі знаходзяцца нягоднікі, гатовыя апаганіць помнікі і мемарыялы: «У большасці сваёй гэта нашы, айчынныя вандалы, пацукі нашае ўласнае гадоўлі, і раскашуюць яны з нашае ласкі, з нашае дабрывы, неабачлівасці, лагоды». Не менш страшны і вандалізм духоўны. Праяўленне яго, бадай, нават у большай ступені наносіць урон маральнасці, спаконвечным ідэалам добра і справядлівасці. Вандаляў, якія апаганілі партызанскі мемарыял непадалёку ад Полацка, можна пакараць. Але як быць з рознымі Антонамі Шаўлюкамі.

Антон Шаўлюк, канечне, за дзеда не адказвае. Гэта «чалавек новага і ўчэпістага пакалення». Хоць і любіць паразважаць (часам і правільна) аб тым, прынамсі, як трэба развіваць бізнес, у сапраўднасці нічога святога за душой не мае. Не абцяжарваючы сябе згрызотамі сумлення, грэе рукі на выданні кнігі былых ахвяр. Ды і адкуль з'явіцца сумненнем нахонт таго, наколькі непрыстойны гэты яго ўчынак, калі сваё стаўленне да ўспамінаў тых, хто перажыў сталінізм, ён выказаў яшчэ раней: «Кніга Філяева выдадзена, помнікам героям яе можна лічыць. А хто і як на яго будзе маліцца — нам тое ведаць не дадзена. У дзеда была свая праўда, у нас — свая. І гэта нязменна: новыя пакаленні жывуць па сваёй праўдзе. Так што эпас нашага дзеда ўжо нічога не зменіць».

Быцам і ўчапіцца няма за што. Аднак толькі на першы погляд. З пункту гледжання самога Шаўлюка і яму падобных. Аднак ёсць яшчэ і праўда, якая забыццю непадладная, — праўда пакалення Андрэя Смоліча. Праўда тых, а гэта хочацца асабліва падкрэсліць, хто жыў так, як і мусіць жыць чалавек сумленны. Насуперак тым, для каго гэтае сумленне і выедзенага яйка не варта. Таму Смоліч і ўзяўся разблытваць гісторыю лёсу свайго дзеда, а разам з тым пераасэнсоўваць сваё стаўленне да падзей, што спадарожнічалі і яму самому на працягу жыцця.

Кожны яго роздум — нялёгкі і няпросты. Але без яго нікуды не дзвенешся, бо гэта неабходна для душэўнага самаачышчэння. У імя таго неабходна, няхай такое сцвярдженне не падасца гучным, што ўступаць

Фота Кастуся Дробава.

Алесь Савіцкі.

у заўтрашні дзень з бруднымі думкамі недаравальна злачынна. З маральнага боку недаравальна. Толькі Андрэй Смоліч ужо мог неаднаразова ўпэўніцца, што і маральны суд шмат значыць. Як над іншымі, так і над самім сабой. Бо тое, што робіцца ў табе самім, таксама важна для грамадства, таму што ты з'яўляешся яго часткай: «Тут Антон, вядома ж, мае рацыю: у свеце яны сапраўды нічога не змяняць. Затое ў маёй душы змянілася шмат: амаль усе падрабязнасці таго, што здарылася з табой (мае на ўвазе свайго бацьку. — А. М.), я цяпер ведаю. Аднак Антонаву выснову — «У дзеда была свая праўда, у нас — свая» — мае сэрца не хоча прыняць і аніколі з ёй не пагодзіцца, калі Яўгенка, мой унук, а твой праўнук, не паставіцца з павагаю да праўды, па якой мы жылі, дык чаго яна, тая наша праўда, вартая? І навошта тады было па ёй жыць, адстойваць яе і за яе змагацца?»

Важкія творчыя дасягненні Алеся Ануфрыевіча належаць і ацэнены. Аповесць «Самы высокі паверх» адзначана прэміяй Ленінскага камсамола Беларусі (1970). Прэмію Саюза пісьменнікаў СССР і ВЦСПС за найлепшы твор мастацкай прозы аб рабочым (1972) ён атрымаў за дакументальную аповесць «След пракладае першы» (у перакладзе на рускую мову называецца «Сверяю жизнь по времени»). Дзяржаўную прэмію Рэспублікі Беларусь А. Савіцкаму прысудзілі за трылогію для дзяцей «Дзівосы Лысай гары» (2002). За раманы «Верасы», а таксама за гэтую ж трылогію ён узнагароджаны літаратурнай прэміяй Расіі «Прохоровское поле» (2010).

У маёй асабістай бібліятэцы шмат кніг з аўтаграфамі пісьменнікаў, у тым ліку і знакамітых, якія атрымалі званне народнага. Але гэтая, падпісаная Алесем Ануфрыевічам, асабліва каштоўная дзякуючы такому аўтаграфу:

«Алесю Марціновічу

Дарагі мой дружа!

Няхай штодня сонца будзе ў тваёй душы, нават калі неба хмарна! З паклонам партызан Алесь Савіцкі. 31 студзеня 2012 г.»

Назваецца ж яна «Алесь Савіцкі: «Сонца на ўсіх адно», а выпушчана выдавецтвам «Чатыры чвэрці», у якім, дзякуючы няўрымслівай Ліліяне Анцух, з 2008 года выходзіць серыя «Асоба і час». Алесь Ануфрыевіч і пісаў пра тое, каб кожны не забываў, што сонца на Зямлі для ўсіх адно. Нават у тых, хто жыве не так, як трэба жыць. Воблікі іх як перасцярога тым, хто не павінен паўтараць іх памылак. Гэта і пацвярджэнне правільнасці думкі Таццяны Шамякінай, выказанай пра апошні твор Алеся Ануфрыевіча «Пісьмо ў Рай»: «Раман Савіцкага прасякнуты вялікім гуманістычным, жыццесцвярджалым пафасам. Сцвярдженне жыцця — як і ў папярэдніх творах — адбываецца як сцвярдженне добра, прыгажосці, міру, кахання, сям'і, працы, любові да сваёй зямлі — тых самых каштоўнасцей, якія маюць універсальны характар і з'яўляюцца ўмовай выжывання роду чалавечага. Уласнае шчасце чалавек павінен бачыць не ў тым, каб шмат чым валодаць, а ў тым, каб шмат што бачыць. Укараненне такой жыццёвай мудрасці праз мастацкую літаратуру заўсёды лічыў сваёй галоўнай місіяй пісьменнік-патрыёт». А па сутнасці сказана і пра ўсю творчасць Алеся Савіцкага.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Што і як

Крытычна-футуралагічнае эсэ

У 1980-я гады, калі савецкія людзі пачалі масава выязджаць за мяжу, яны былі ўражаны не толькі багаццем выбару розных прадуктаў у еўрапейскіх краінах, але і абгорткамі для іх. Дзякуючы прыгожай упакоўцы некаторым нашым мяшчанам нават смак харчу здаваўся лепшым, чым быў на самай справе. А я памятаю, як мой бацька ў 1963 годзе вярнуўся з Амерыкі, з сесіі ААН, куды дыпламаты заўсёды бралі з сабою пісьменнікаў, каб пісалі тэксты, і прывёз пакаштаваць амерыканскі хлеб. Абсалютна аказаўся нясмачны — як гума. У параўнанні з тагачасным савецкім (і наш цяперашні да яго набліжаецца) — без водару, ды і без асаблівага смаку. І так амаль усе прадукты. Але затое сёння яны і ў нас у яркіх і прыцягальных абгортках. Вось і атрымалася: «як» — прыгожа, а «што» — горш, чым было. Форма прэваліруе над зместам.

Запазычанні ў маркетынгу, у дызайне — не буду аспрэчваць — у цэлым пайшлі на карысць нашай побытавай культуры. Але часам перабіраем меру і схіляемся ў бок пошласці і прымітыву. Напрыклад, на вокладцы звычайнага рабочага нататніка для настаўнікаў пазначана: «Лепшы настаўнік у свеце». Гэта амаль тое ж, што «Галіна Бланка, буль-буль...» або характэрнае мычання, калі ў рэкламных мэтах харчуюцца нейкай ежай — быццам ад асалоды. Або называюць касцёл (!) у вёсцы Беніца «крутым» (канал ТБТ, 10.11.2023). На абароне дыпломных работ у БДУ ў 2023 годзе студэнтка прапанавала на абгортках некаторых тавараў памяшчаць партрэт Максіма Багдановіча. Ёй здалася, што гэта надзвычай удалы маркетынгавы ход, яе асабістая знаходка. Але абгорткі заўсёды здымаюць і выкідаюць. А на іх — партрэт нашага любімага паэта. Студэнтка не разумее, што гэта непавага да класіка — кідаць яго партрэт у сметнік.

Асабліва размова пра рэкламныя слоганы. Скажам, рэклама «Дыпсервіс Хола»: «Гэта дом для прыгожых і паспяховых (па-руску «состоявшихся») людзей». А калі раптам там апынецца непрыгожы? На самай справе, стваральнік слога на меў на ўвазе каштоўнасці нашых абы-вацеляў: «прыгожы» — значыць, у адпаведнай «абгортцы»: адзенне, касметыка, наяўнасць машыны... Або заклікаюць дзяўчат удзельнічаць у конкурсе «Міс Беларусь»: «Вы атрымаеце ўсё і адразу». І пасля гэтага будзем гаварыць пра выхаванне моладзі, фарміраванне ў ёй працалюбства?! Працягну, дарэчы, пра гэты конкурс, пра які пісала ў ранейшай публікацыі («ЛіМ», № 40, 2023). У эстэтыцы ёсць паняцці «прыўкрасны» і «прыгожы». «Прыўкрасны» — не толькі знешне, але і ўнутрана прыгожы. А ў народзе гэта заўсёды разглядалася як сціпласць, дзявочы гонар, дабрыня. Духоўна багатая, сапраўды прыўкрасная дзяўчына не пойдзе дэманстраваць сябе на подыум. Вось гэта і неабходна ў нашых дзяўчатах выходзіць, культываваць. Называць іх «міс», увогуле, калі ўдумацца, ахіня. Безумоўна, мы,

Фота Кастуся Дробава.

дарослыя, разумеем, што гэта ўмоўнасць. Але мысленне маладых больш прамалінейнае. Для іх такія назвы — яшчэ адзін доказ перавагі заходняй культуры над нашай. Мы так збіраемся выходзіць патрыятызм?

Выхаванне патрыятызму, увогуле выхаванне моладзі — задача комплексная. Не толькі на прыкладах ваеннай гісторыі і сённяшніх спраў ваенных людзей. А ўздыманне, прапаганда, рэкламаванне сваёй ва ўсіх сферах. І думаць, калі каментуем розныя падзеі. Напрыклад, 3 лістапада — дзень нараджэння Якуба Коласа. У «Вячэрніх навінах» дыктар сказаў пра пісьменніка: «Першы пасля Купалы». Наўрад тут можна ўжываць слова «пасля». Мы, літаратуразнаўцы, ніколі класікаў не ранжыравалі — яны заўсёды лічыліся роўнымі, хоць рознымі. Увогуле, талент людзей, як і іх прыгажосць, нельга параўноўваць. Пры тым, што пра дзеячаў культуры гаворым да крыўднага мала, не ўмеем іх прапагандаваць. Праўда, перадач на тэлебачанні шмат, але моладзь тэлевізар не глядзіць. Нам, выхаванцям, неабходна выходзіць на нейкія іншыя прыёмы і метады ўздзеяння на маладых. Пры гэтым, усяляк уносячы сваіх, абуджаць цікавасць таксама і да іншых — заходняй і ўсходняй — культуры. Нашы людзі павінны ўзбагачаць сябе веданнем класічнай культуры іншых народаў, асабліва еўрапейскіх, памятаючы, што і мы — Еўропа, хоць і з горшым кліматам (не абаграваемся Гальфстрымам).

А ў сучасную Еўропу, увогуле ў сусветныя працэсы трэба ўглядацца ўважліва. Сёння ўсюды зніжэнне, дэградацыя. На Захадзе гэта датычыць нават лідараў краін — яны здаюцца не вельмі разумнымі. У цэлым Еўропа сыходзіць са сцэны ў ролі перадавой асветніцкай сілы. А галоўнае — перажывае маральнае банкруцтва. Шмат што з тэндэнцый цяперашняга заходняга жыцця для нашых людзей непрымальнае. Увогуле, заўсёды, ва ўсім варта сыходзіць са сваёй філасофіі быцця, да чаго і беларускія ўлады заклікаюць. І ў той жа час, калі Запад здраджвае сваім уласным культурным традыцыям, нам неабходна было б іх падхапіць, вывучаць лепшае, развіваць. Інакш кажучы, захаваць баланс паміж супрацьлеглымі, здавалася б, падыходамі: *культываваць сваё і вывучаць чужое*.

Неабходны рашучы паварот да новай парадыгмы. Але як яго ажыццяўляць? Відаць, трэба выкарыстоўваць метады забароны і ў той жа час адкрываць

самыя шырокія перспектывы. У дарожным руху шмат знакаў забароны. Без іх — хаос. А ў руху грамадства? Прычым я маю на ўвазе не столькі адміністрацыйную забарону, колькі грамадскае непрыняцце, фарміраванне як бы пагарды да амаральных і непатрыятычных з'яў.

Мне бачыцца, што наша насельніцтва неабходна літаральна ахутаць усім сваім, адмовіўшыся ад некаторых праяў чужога. Напрыклад, памяншаць усе шылды, часта недарэчныя, напісаныя лацініцай, на кірылічныя; перастаць на кожным кроку ўжываць драўляную англамоўную лексіку; не насіць адзенне з іншамовнымі слогамамі на грудзях; рашуча адмовіцца ад элементаў Балонскай сістэмы, якія яшчэ застаюцца ва ўніверсітэтах. У той жа час у намнога большым аб'ёме вывучаць еўрапейскае, усходняе, а таксама рускае класічнае мастацтва. Будзем шчырымі: сусветную культуру, нават культуру суседзяў, мы не ведаем.

Між тым, калі на філалагічным фактэце БДУ яшчэ чыталіся культуралагічныя дысцыпліны (а як без іх выкладаць літаратуру і мову?), у студэнтаў заўсёды да іх была велізарная цікавасць. І яны гаварылі: «Чаму мы гэтага не ведалі раней, яшчэ ў школе?» Сапраўды, не ведаюць самых элементарных рэчаў. Калі б ведалі, то не чулі б мы ляпы ад, здавалася б, высокіх прафесіяналаў у журналістыцы. Так, у адной з кулінарных перадач: «Дзякуючы каралеўскай сям'і, у прыватнасці Аляксандру I, у Расіі з'явілася шарлотка». У Расіі не было каралеўскай улады. Каментатар пераблытаў з імператарскай (і яна ж — царская). Падобнае сустракаецца і на расійскім тэлебачанні. Напрыклад: «Чыпы робяць у ЗША і іншых еўрапейскіх краінах». ЗША кіруюць Еўропай, але ўсё ж не размешчаны ў Еўропе.

Фота Кастуся Дробава.

Але і шмат якія нашы студэнты карту абсалютна не ведаюць, не ўяўляюць, дзе знаходзяцца тыя ці іншыя краіны. Між тым пры выкладанні сусветнай культуры адначасова вывучалася і геаграфія, і гісторыя замежных краін.

Мне можна запярэчыць: «Ад англійскай мовы хочаш пазбаўляцца, а помнікі іншай культуры насаджаць. Для людзей візуальнае яшчэ больш прывабнае, чым вербальнае, будуць больш прагна імкнуцца за мяжу». Адказваю: «Мы ў сваім жыцці шмат ездзілі, назіралі каштоўнасці ў суседзяў, слухалі замежную класічную музыку і чамусьці не пераставалі быць патрыётамі». Безумоўна, і ў наш час сустракаліся іншыя маладыя, для якіх замежныя джынсы — верх жаданняў. Але ці варта на прымітыў раўняцца?

Такім чынам, у нас у краіне павінна панаваць *атмасфера роднага*, але пазнаваўчая актыўнасць накіравана і на

Фота з сайту fishki.net

асваенне чужога, выключна прыгожага, маральнага, класічнага, прычым і заходняга, і ўсходняга, каб яны ўраўнаважваліся адно адным. Зноў-такі, мне скажучы: «Ну, добра, нашы людзі будуць ведаць сусветную культуру, канцэнтруючыся ўсё ж на сваім. А ці не адстануць

Увогуле, талент людзей, як і іх прыгажосць, нельга параўноўваць. Пры тым, што пра дзеячаў культуры гаворым да крыўднага мала, не ўмеем іх прапагандаваць. Праўда, перадач на тэлебачанні шмат, але моладзь тэлевізар не глядзіць. Нам, выхаванцям, неабходна выходзіць на нейкія іншыя прыёмы і метады ўздзеяння на маладых. Пры гэтым, усяляк уносячы сваіх, абуджаць цікавасць таксама і да іншых — заходняй і ўсходняй — культуры. Нашы людзі павінны ўзбагачаць сябе веданнем класічнай культуры іншых народаў, асабліва еўрапейскіх, памятаючы, што і мы — Еўропа, хоць і з горшым кліматам (не абаграваемся Гальфстрымам).

яны ад цывілізацыйнага прагрэсу?» Але, па-першае, і ў прагрэсе ёсць выдаткі, увогуле, *што* лічыць прагрэсам — трансгендараў? Па-другое, высокакультурныя, з шырокім кругазглядам, людзі, як правіла, крэатыўныя, з багатай фантазіяй, самі здольныя рабіць адкрыцці і рухаць прагрэс, не кажучы ўжо пра захаванне маральных каштоўнасцей.

Выкладаю, як быццам, абсалютную ўтопію. Але сітуацыя не безнадзейная. У час перабудовы (1980 — пачатак 1990-х гг.) пад уплывам СМІ адбыўся вельмі хуткі ментальны паварот ад дабра да ліха. Чаму нельга зрабіць наадварт, тым больш што ў нас журналістыка вельмі высокага ўзроўню? А пачаць, можа быць, варта з выдзялення аднаго дня ў тыдзень (на працягу года), у які на ТБ расказвалася б у некалькіх перадачах пра той ці іншы багаты на помнікі горад (напрыклад, Смаленск, Кракаў, Стамбул і інш.).

Ёсць і іншы аспект праблемы. Нашы суседзі, бачачы, якую цікавасць мы працягваем да іх прыроды і мастацтва, будуць нас паважаць, і мы зноў пачнём жыць з іншымі народамі дружна і шчасліва — так, як захавалася ў маёй памяці.
Таццяна ШАМЯКІНА

Хуткая педагогічная дапамога

Дзіцячым пісьменнікам школьная настаўніца з Гродна Галіна Богдан (Ліна Багданава — творчы псеўданім) стала не адразу. Спачатку былі жаночыя раманы з дэтэктыўным сюжэтам. Гэты старанна, з густам прыгатаваны літаратурны прадукт можна класіфікаваць як белетрыстыку або як масавую літаратуру, як жаночую літаратуру для чытання ў вольны час... «Денег много не бывает», «Водный туризм с элементами неожиданности», «Жена для курорта», «Цена счастья в у. е.», «Любовный многоугольник Оксаны Мелешко», «Пасьянс обыкновенного несчастья»... Галоўнае, што ўсё гэта — літаратура. Таленавітая, цікавая і, дзякуй Богу, запатрабаваная. «Такія творы ў маім арсенале розлічаны на простых жанчын, якія хочуць прыйсці з працы і проста нешта прачытаць не напружваючыся», — кажа Галіна Анатолеўна.

У творчасці Ліны Багданавай я хачу адзначыць галоўнае — яе ўнікальнасць. Беларусь заўсёды славілася дзіцячымі пісьменнікамі. І багатыя традыцыі ёсць каму працягваць. У майстроў слова з розных куткоў краіны склаўся свой непаўторны стыль. І гэта заканамерна. Вострыя крытычныя разныя ў прэсе, як відаць, засталіся ў мінулым. На змену ім прыходзяць рэфлексія, аналітыка. Іх мэта — зрабіць магчымым абмен творчым вопытам. А павучыцца ў пісьменніцы з Гродна ёсць чаму.

Сур'ёзным этапам творчасці Ліны Багданавай, дасведчанага і прагрэсіўнага педагога, шчаслівай маці і бабулі, сталі творы для дзяцей. Калі быць да канца дакладным, гэта творы, адраславныя дзеянні, а таксама іх бацькам і педагогам. Больш за тое, Галіна Анатолеўна стала ініцыятарам стварэння спецыяльнай кніжнай серыі, падобнай па назве з папулярнай сацыяльнай сеткай «ВКонтакте». Чаму менавіта «ВКонтакте»? Па-першае, толькі знаходзячыся ў пастаяннай камунікацыі з дарослымі, школьнік можа адчуваць сябе больш упэўнена і бяспечна. Гэта аксіёма. Па-другое, для таго, каб дзіця добра разумела: атрымаць неабходную падтрымку ў цяжкі момант яно можа не толькі з інтэрнэту. Як чалавек з прагрэсіўным мысленнем пісьменніца не ігнаруе магчымасці «сусветнага павучэння», а прапануе чытачам сумесны рух па яго прасторах. Там Ліна Багданава запрашае ўсіх у адкрытую супольнасць «Будзь у кантакце!», дзе можна абмеркаваць сітуацыі з кніг і свае праблемы. Можна разам з сябрамі або бацькамі. А можна і з ёй. Сама актыўны інтэрнэт-карыстальнік, літаратар выразна прадстаўлена ў сацыяльных сетках. Часта публікуецца ў электронных часопісах, на літаратурных парталах. Што спрыяе яе вядомасці ў бліжым і далёкім замежжы. І гэта далёка не адзіны бонус да вобраза пісьменніцы і яе творчай стратэгіі.

Яе стыль зносін з юным чытачом — гэта шчырая размова на роўных. Трэба прызнаць, што пісьменніцы вельмі дапамагае яе прафесія. За сорак гадоў педагогічнай дзейнасці Галіна Анатолеўна здолела дасканалы вывучыць свет маленькіх суграмадзян, іх псіхалогію

і, вядома, шматлікія праблемы (цяжкасці ў вучобе, неразуменне навакольных, сталенне, самасцвярджэнне і г. д.). Аўтар нездарма адносіць уласныя творы з серыі «В контакте» да жанру інтэрактыўнага апавядання. Для таго, каб дзіця адкрылася, даверылася даросламу, адной эмпатыі недастаткова. Інтэрактыў (магчымасць спраецываць апісаную сітуацыю на сябе) — яшчэ адзін функцыянальны плюс пісьменніцы.

Пачынаючы з 2017 года ў серыі «В контакте» выдавецтва «Народная асвета» выйшла з паўтара дзясятка кніг Ліны Багданавай. Кожная з іх — унікальная падзея адразу ў некалькіх сферах нашага жыцця — адукацыі, сацыялогіі, псіхалогіі, ідэалогіі, культуры... Пісьменніца імкнецца максімальна аператыўна рэагаваць на тое, што адбываецца ў такім неспакойным навакольным свеце, і проста, амаль на пальцах, зразумелай мовай прапанаваць чытачу магчымыя шляхі выхаду са складаных сітуацый, ненадакучліва, у гульнявой форме выбіраючы аптымальныя рашэнні. Каб апеляваць да дзяцей і падлеткаў, аўтару неабходна трымаць нос па ветры і самой добра разбірацца ў прадмеце размовы. Напрыклад, кніга «Будь здоров, Вася!» — рэакцыя на пандэмію каранавіруса. «Даёшь биоразнообразие!» — прысвячаецца экалагічнай праблематыцы. «Атас!!! Все дома!!!» — пра ўзаемаадносіны бацькоў і дзяцей. «Наш ответ мимишной няшности» — кніга аб сталенні дзяўчынак. «Дорогие будущие женщины! Разрешите признаться вам в любви. И подарить эту книгу. Я написала её для вас. И очень хотела, чтобы она оказалась полезной и интересной», — гаворыцца ў прадмове да гэтай кнігі, зборніка гісторый з жыцця сучасных школьніц. Незалежна ад таго, да каго са шчырай цеплынёй звяртаецца аўтар кнігі — да будучых жанчын або, скажам, да адзіночых мужчын, ёй хочацца верыць, хочацца расхінуць душу ў чаканні цуду ацалення. А ствараюцца гэтыя гісторыі на аснове жыццёвых уражанняў і прафесійнага вопыту педагога. Таму творчасць пісьменніцы Ліны Багданавай вельмі цесна звязана з працай настаўніцы Галіны Богдан. Дарэчы, псеўданім узяты Галінай Анатолеўнай з мэтай этычнага размежавання двух

вельмі розных вобразаў у фармаце адной асобы: «Мне было зручно так, таму што тое, што я рабіла ў літаратуры, у школе нікога не тычылася. Я публікуюся і пад імем Галіна Богдан — у навукова-метадычных часопісах, газетах. Адзіная праблема паўстала перада мной, калі я пачала працаваць у дзіцячай літаратуры. Гэта яшчэ і мае прафесійнае. Гэта не зусім Ліна Багданава. Але выдаўцы паралілі захаваць імя, вядомае ў літаратурным свеце». Такая яскравая рыса да вобраза жанчыны-літаратара, як бачым, апраўдвае сябе ўдвая, — яшчэ і надае загадкавага шарму, нагадвае элемент нейкай гульні, кантэкстуальна змяшчае Галіну Анатолеўну ў даўжэзны шэраг уладальнікаў псеўданімаў.

Гарадзенскі «ЛітФэст» з удзелам Ліны Багданавай.

Не змяняючы свайму амплуа раманіста, пісьменніца працягвае з зайздроснай рэгулярнасцю выдаваць дэтэктывы, вострасюжэтыя блокбастары. Не магу не адзначыць яе іранічны погляд на свет, ідэальнае пачуццё гумару, памножаныя на тонкі густ, а таксама іншую традыцыйную для яе асаблівае — рэгіянальны фактар (прысутнасць мясцовага каларыту), напрыклад, апавяданне «Спагетты под неманским соусом», аповесць «Шесть звёзд в ста километрах от дома». Як і героям твораў, чытачам з дзяцінства знаёмыя намаляваныя аўтарам куткі ў горадзе і ваколіцах, маршруты грамадскага транспарту, тапонімы, традыцыі, дух народнай культуры. Чытаецца ўсё гэта на адным дыханні. А значыць, і раскупляецца ў крамах.

Чарговы этап у творчасці пісьменніцы-педагога — удзел у іншых кніжных серыях. На сёння гэта серыі «Взрослые дети» і «Тусовка.бу». Напэўна, спіс будзе працягнуты. Учарашнія дзеці паступова пераходзяць у разрад іншых узростаў катэгорый чытачоў. Галіна Анатолеўна не забываецца пра гэта, працягвае радаваць дарослую і падлеткавую чытацкую аўдыторыю, актыўна супрацоўнічае і з выдавецтвам «Беларусь». Дарэчы, там выпусціла кнігу на беларускай мове «Як маленькія сябры найвялікшы скарб шукалі».

Ліна Багданава — надзейны саюзнік. У абласной пісьменніцкай арганізацыі мы часта накіроўваем да яе на рэцэнзаванне творы прайзаікаў-пачаткоўцаў. Велізарны творчы вопыт дазваляе стажаваць, кансультаваць пішучую моладзь. Па характары Галіна Анатолеўна чалавек вельмі сціплы. Напрыклад, яе, у адрозненні ад нас, калег, ніколі не засмуціла адсутнасць на вокладцы новай уласнай кнігі імя аўтара... За прэкт, які не мае аналагаў у краіне, серыю інтэрактыўных апавяданняў для дзяцей і падлеткаў «У кантакце» Ліна Багданава ўзнагароджана абласной прэміяй імя А. І. Дубко за дасягненні ў галіне культуры і мастацтва ў намінацыі «Пісьменнік Гродзеншчыны 2020 года». Кніга Ліны Багданавай «Кругосветное путешествие двух заклятых врагов и одной мелкой вредины» была намінавана на Нацыянальную літаратурную прэмію Беларусі-2023.

Сучасная літаратура для дзяцей — свайго роду хуткая педагогічная, псіхалагічная дапамога, якой па сілах роля выратавальнай саломкі, магчыма, адзінага сродку захавання святла і міру ў душы, цяпла ў сэрцы чалавека. Так, сёння, ва ўмовах маштабнага развіцця інфармацыйных тэхналогій, кніжныя выдавецтвы, газеты, часопісы перажываюць цяжасці. Адзіна правільным адказам на гэтыя выклікі часу могуць быць толькі прагрэсіўнасць, арыгінальнасць, універсальнасць. Аўтар абавязаны ўмець манеўрыраваць у патоку выпрабаванняў, выкарыстоўваючы цяжасці сабе на карысць, кемліва вынаходзячы новыя формы рэалізацыі Богама дадзенага патэнцыялу. Выдавец павінен умець знаходзіць і ўсяляк падтрымліваць менавіта такіх аўтараў. Каб заставацца цікавымі так званаму новаму чалавеку, мастацтва павінна быць большым, чым проста мастацтвам, літаратура — больш, чым проста літаратурай. І вядома ж, пісьменнік ХХІ стагоддзя — значна больш, чым толькі пісьменнік. Прыклад Ліны Багданавай паказальны ў гэтым сэнсе.

Дзмітрый РАДЗІВОНЧЫК
Фота даслана аўтарам

З рэдакцыйнай пошты

Сямейныя каштоўнасці — прыярытэт

Адна з задач, якую ставіць перад сабой школа, — фарміраванне ў навучэнцаў маральных, духоўных, сямейных каштоўнасцей. Менавіта каб захаваць нашу краіну моцнай і прыгожай, школа імкнецца выхоўваць вучняў праз літаратуру.

Пісьменнік Аркадзь Жураўлёў часта наведвае нашу школу не толькі для таго, каб прапагандаваць беларускую літаратуру і ў прыватнасці свае кнігі, а найперш таму, што ён — наш выпускнік. Яго кнігі і выступленні знаходзяць водгук у падрастаючага пакалення. А вучаніца 11 класа Анастасія Смаленская напісала даследчую працу па творах Аркадзя Жураўлёва. Як вядома, мастацкая літаратура — найлепшы сродак выхавання асобы. Казкі Аркадзя Жураўлёва («Чароўныя словы», «Прароцтвы

лянівай зязюлі», «Як шпачок Фіў котцы Алісе дапамагаў» і інш.) сілкуюць розум і ўяўленне дзіцяці, адкрываючы яму новыя светлы і мадэлі паводзін; вучаць дзяцей разумець існаванне добра і зла, вернасці і здрады, глупства і кемлівасці. Ва ўсіх казках ёсць мараль, праз якую можна дапамагчы дзіцяці справіцца са складанай сітуацыяй. Станоўчыя персанажы (незвычайны конь, старанны зайка, цікаўная жырафа, адважны верабейка) надзелены працавітасцю, дабрынёй, сумленнасцю, прыгажосцю. Дрэвы і жывёлы, якія ўмеюць размаўляць, прыходзяць на дапамогу галоўным героям. Так перадаецца задума дружбы людзей з прыродай. Казкі ненадакучліва вучаць дзяцей правільным паводзінам у той ці іншай сітуацыі.

Анастасія як даследчыца суперажывала героям твораў Аркадзя Жураўлёва, праводзіла паралелі з уласнага

жыцця. На прыкладзе простых, здавалася б, гісторый, творы пісьменніка вучаць, бо яны — рэалістычныя, жыццёва-праўдзівыя — выклікаюць давер. У кожным творы Аркадзя Трафімавіча закладзены пэўныя маральныя каштоўнасці, якія неабходна выхоўваць у дзецях — талерантнасць, узаемадапамогу, гатоўнасць да добрых учынкаў («Дзіцячая радасць», «Марыйка», «Васількі ў жыцце», «Тэлефонны званок»).

Напісаць даследчую працу Анастасіі дазволіла найперш тое, што яна знаёмая з літаратурам. Творчасць Аркадзя Жураўлёва захапіла юную даследчыцу, каб натхніць і падштурхнуць выказаць, у рэшце рэшт, уласнае меркаванне з разбором-аналізам твораў пісьменніка-земляка.

Нэлі ТУМАШ,
настаўніца гісторыі Вішнеўскай СШ

«Новыя кніжныя героі павінны прыйсці ў мультфільмы, на тэлеэкран...»

Здаецца, Кацярыну Хадасевіч-Лісавую, дзіцячую пісьменніцу і педагога, ведаюць усе юныя чытачы краіны. Яе творы знаходзяцца ў праграме пазакласнага чытання для школьнікаў. Кнігі Кацярыны Хадасевіч-Лісавой выходзяць з зайздроснай перыядычнасцю, падоўгу не затрымліваюцца ў выдавецтвах і на паліцах кнігарняў. А чытач усё чакае навінак, новых герояў альбо працяг прыгод добра вядомага Вухуціка.

— Кацярына, якім быў для вас як пісьменніцы 2023 год?

— Год быў надзвычай плённы, добры, светлы, напоўненым адчуваннем пісьменніцкага шчасця ад выдадзеных кніг, а іх у мяне сёлета сем, ад удзелу ў калектывных зборніках — іх тры. Такім чынам, шчаслівая дзясятка! Было прыемна некалькі разоў стаць гасцям праграм пра літаратуру на Беларускім радыё. Мае героі Вухуцік і Лісачка Красуня таксама трапілі на радыё! Кнігі пра іх чыталі на канале «Культура» Беларускага радыё ў праграме «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». І ў эфіры праграм пра культуру на тэлебачанні пабывала я разам са сваімі героямі.

— Ваш Вухуцік, здаецца, вядомы дзецям усёй краіны... Як часта вы выступаеце перад юнымі чытачамі?

— У мінулым годзе ў мяне адбылася 101 творчая сустрэча па ўсёй Беларусі. Так радасна, што мой 2023-і быў напоўнены цеплынёй, шчырасцю, радасцю ад сустрэч з чытачамі. Рэдка бывае, што праводжу адну сустрэчу на дзень. Ужо калі еду — праграма максімум! І еджу літаральна па ўсёй краіне. Часцей за ўсё — тры сустрэчы запар, было і пяць. Цяжка гэта? Не, бо любімая справа жыцця не адбірае сілы, а, наадварот, дае.

— Вы працуеце ў школе. Можце сабе ўявіць, што з 2024 года будзеце працаваць толькі за пісьмовым сталом?

— Прызнаюся, што часта пра гэта мару. Праўда, крыху шырэй, бо ў сваю пісьменніцкую дзейнасць я ўключаю

Фота Кастуся Дробава.

не толькі працу за сталом, але і пастаянныя сустрэчы з чытачамі. Калі б я развіталася са школай, рытм майго жыцця дакладна не запаволіўся б, можа нават, наадварот, паскорыўся, бо я б мела больш часу на творчасць і яе прэзентацыю. Толькі не магу я развітацца з роднай Ждановіцкай сярэдняй школай! Я сама яе скончыла і ўжо 25 гадоў у ёй працую. Гэта большая частка майго жыцця. Наша школа сапраўды асабліва, і так было заўсёды. У нас душэўны калектыв, працаваць у якім камфортна, кіраўніцтва добразычлівае, вучні цудоўныя. У школе пануе гармонія і асаблівае атмасфера добра, светлага дзяцінства, надзейнасці. Тут як дома. Гэта адчуваецца, варта толькі зайсці да нас. Таму імкнуцца ў нашу школу дзеці з іншых населеных пунктаў, ды і з Мінска гатовы ездзіць. Некалькі разоў у нас у школе здымалі кіно. Вось і рэжысёры, паездзіўшы па многіх школах, выбіралі нашу. За асаблівую атмасферу. У школе ў мяне ёсць сябры-калегі. Яны заўсёды цікавяцца маімі пісьменніцкімі праектамі, шчыра радуецца поспехам і дапамагаюць то буктрэйлера зрабіць, то фотазону

па кнізе, а то і кнігі праілюстравать. Спалучаць працу ў школе і пісьменніцкую дзейнасць няпроста, але гэтае спалучэнне дапамагае мне ў абедзвюх сферах працаваць больш плённа.

— За 2023 год у нашай краіне істотна павялічыліся фестывалі дзіцячай літаратуры. Вы — іх актыўны ўдзельнік. Што значаць для вас гэтыя фестывалі? Чаго ім, на ваш погляд, не хапае?

— Фестываль для мяне — заўсёды свята, на якім я з вялікім задавальненнем сустракаюся са сваімі чытачамі, знаходжу новых сяброў, маю магчымасць пабачыцца з бібліятэкарамі, з калегамі-пісьменнікамі. Радуе, што да правядзення фестывалю дзіцячай кнігі ў нас крэатыўны падыход, арганізатары вельмі стараюцца. Да ўвагі гасцей свята прапануюцца сустрэчы з пісьменнікамі, майстар-класы ад мастакоў, гульні, інтэрактыўныя пляцоўкі ды іншыя цікавосткі. Чаго не хапае?.. Хацелася б зрабіць кожны фестываль для чытачоў сапраўднай падзеяй, модным фестам, на які будучы імкнуцца трапіць сем'ямі, класамі, завітаць з сябрамі. Магчыма, дапамагла б актыўная рэклама на тэлебачанні, а пасля фестывалю каб з тэлеэкрана больш расказвалі пра тое, як цудоўна было на свяце.

— Вам як аўтару кніг, адрасаваных дзецям, патрэбна літаратурная крытыка? Ці турбуе вас асабіста, што крытыкі так мала пішуць пра дзіцячую літаратуру?

— Канструктыўная крытыка, якая дапамагае пісьменніку ўдасканаліцца, заўсёды карысная. Я прыслухваюся да заўваг, гэта дапамагае пісаць лепш, бо сам аўтар не заўсёды можа аб'ектыўна вызначыць у тэксце мінусы. Ці на выяўленне недахопаў спатрэбіцца час, за які могуць быць напісаны новыя творы з тымі ж хібама. Ну і пра плюсы, адзначаныя крытыкай у творы, даведацца прыемна і важна.

— Дзіцячая літаратура ў сваім развіцці галоўным чынам завязана на кнігавыданні. А ці бачыцца вам прапаганда

чытання дзіцячых кніг, само развіццё дзіцячай літаратуры ў звязку з іншымі творчымі індустрыямі — мультыплікацыяй, тэатрам, вопраткай, сувенірай прадукцыяй?

— Кніга для дзяцей павінна заваёваць чытацкую аўдыторыю праз усе магчымыя шляхі. Было б цудоўна, каб новыя героі кніг і іх гісторыі выйшлі да дзяцей з экрана праз мультфільмы, каб з'явіліся на сцэне тэатраў, каб сталі любімымі цацкамі, каб пайшлі разам з дзецьмі ў школу, размясціліся на партфелях, пеналах, лінейках, алоўках, каб, уладкаваўшыся на піжамах, клаліся разам з імі спаць. Тады яны стануць асаблівымі, у маленькіх чытачоў будзе адчуванне, што казачныя героі з кнігі выйшлі да іх у рэальнае жыццё і сталі сябрамі. Ці, наадварот, спадабаецца, напрыклад, цацка-Вухуцік, калі дзіця ўпершыню ўбачыць яе ў краме. Персанаж арыгінальны, цікавы, запамінальны. А пра яго шмат кніг ёсць... Ну захацца ж пачытаць!

— І калі гэтае пытанне не парушае вашы творчыя памкненні, то скажыце некалькі слоў пра тое, куды, на якія планеты выправіцца Вухуцік у 2024 годзе?

— Ад сваіх чытачоў я ведаю, што яны чакаюць новую кнігу пра Вухуціка, і мяне гэта вельмі радуе. Дый сам Вухуцік шчаслівы ад такой увагі дзяцей! Новую гісторыю пра яго пакуль ведаю толькі я, але мне так хочацца, каб хлопчыкі і дзяўчынкі хуценька-вухуценька пазнаёміліся з неверагоднымі падзеямі ў жыцці любімага героя. Каб атмасферна перадаць усё, што адбываецца, павінен натхніна папрацаваць мастак. Справа важная і адказная, пагадзіцеся, таму спяшацца няварта. Але таямніцу новай кнігі я крыху прыадкрыў... Вухуцік зноў завітае да нас на Зямлю і гэтым разам сустрэнецца не толькі са сваёй сяброўкай Уладай, але і з чытачамі, якія пасябравалі з ім у папярэдніх кнігах.

Гутарыў Раман СЭРВАЧ

«Дзіцячы Санкт-Пецярбург» у Мінску

Як вядома, Санкт-Пецярбург у 2023 годзе быў культурнай сталіцай Садружнасці. Безумоўна, гэты горад варты таго, каб захапляцца яго ўнікальнасцю. Аднак і Мінску пашанцавала, што XIV міжнародны фестываль «Дзіцячы Пецярбург» прыбыў у нашу сталіцу. Гледачам і прафесійнай супольнасці былі прадстаўлены ключавыя пецярбургскія праекты ў сферах навучання, культурнага развіцця і эстэтычнага выхавання дзяцей: спектаклі, выстаўкі, круглыя сталы, майстар-класы.

Арганізатарамі фестывалю сталі прадзюсарская кампанія «НЕВА-АРТ» пры падтрымцы Камітэта па культуры Санкт-Пецярбурга і Мінскі гарадскі выканаўчы камітэт. Гэта з'яўляецца сведчаннем таго, што тэма выхавання застаецца важнай для абедзвюх краін.

Адной з пляцовак фестывалю была абрана малая зала Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Тут у выкананні знакамітых і маладых пецярбургскіх музыкантаў Дзмітрыя Пятрова і Анастасіі Рогалевай (фартэпіяны дуэт «ПетРА Дуэт»), Ігара Пятрова, Арыны Пятравой, Марыі Голікавай, Івана Арцём'ева, Сямёна Ушакова прагучалі творы расійскай музычнай класікі.

Насычаную фестывальную праграму сустрэкаў Мінскі дзяржаўны Палац дзяцей і моладзі. Монаспектакль акцёра Ягора Строкава «Вафельнае сэрца» — гэта апавед ад імя 9-гадовага хлопчыка Трылле, з якім, а таксама з яго сяброўкай Ленай, здараецца многа розных, часам небяспечных, гісторый. Гэтай жа тэме — узаемаадносінам з пажылымі людзьмі — быў прысвечаны і другі пецярбургскі спектакль «Пціфуры. Бабулі».

Захапленне ў мінскіх гледачоў выклікала і інтэрактыўная выстаўка лялек-марыянетак «Героі тэатра

Падчас падпісання пагаднення аб супрацоўніцтве.

КУКФО». Пецярбургжцы прадстаўлялі герояў сямі сваіх праектаў.

«Пагаворым пра Сусвет, чорныя дзіркі, палёты чалавека ў космас. Пералічым усе планеты Сонечнай сістэмы і адправімся ў касмічнае падарожжа. Усе назіранні адлюструем у фарбах», — запрашала ў музей гісторыі горада Мінска на свой майстар-клас па манатыпіі «Космас. Мая планета» А. Аляксандрава, малодшы навуковы супрацоўнік сектара дзіцячых навуковых праграм Расійскага дзяржаўнага музея гісторыі рэлігіі.

У гэтай жа лакацыі разважалі аб «Ролі мастацтва ў выхаванні дзяцей», дзяліліся вопытам спецыялісты з расійскага і беларускага боку.

Тым месцам, дзе болей за ўсё было аддадзена ўвагі кнізе, чытанню, стала Цэнтральная дзіцячая бібліятэка імя М. Астроўскага. Тут супрацоўнікі кніжніцы абменьваліся вопытам з калегамі Санкт-Пецярбургскай спецыяльнай цэнтральнай бібліятэкі імя А. С. Пушкіна.

У першую чаргу гасці адкрылі ў бібліятэцы выстаўку «Юныя мастакі пра Пятра Вялікага», аўтары якой — навучэнцы дзіцячай школы мастацтваў № 10 Санкт-Пецярбурга. Асобная ўвага была звернута на гісторыю навагодніх ёлак, якая, як вядома, распачалася з часоў Пятра Вялікага.

У бібліятэцы прэзентаваліся пецярбургскія кніжныя навінкі з удзелам іх аўтараў — Яўгеніі Русінавай «Дарая дзяўчынка», Вольгі Фадзеевай «12 месяцаў Слоўніка», «Маленькі блакітны аўтобус», Кацярыны Землянкінай «Тэрыторыя страху. Вуліца», «Паліна ў Стамбуле».

Сустрэча за круглым сталом сабрала прафесіяналаў кніжнай справы і сведчыла пра агульны клопат аб далучэнні дзяцей да кнігі. У размове прынялі ўдзел Марына Саламонава, намеснік дырэктара Санкт-Пецярбургскай спецыяльнай цэнтральнай дзіцячай бібліятэкі імя А. С. Пушкіна; Алена Чарняўская, намеснік дырэктара Цэнтралізаванай сістэмы дзіцячых бібліятэк г. Мінска; Ірына Буторына, кандыдат педагогічных навук, намеснік дэкана факультэта пачатковай адукацыі Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта імя М. Танка; Алена Стэльмах, дзіцячая пісьменніца, першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Міжнародны фестываль «Дзіцячы Пецярбург» пакінуў у мінчан незабыўныя ўражанні. А аб тым, што супрацоўніцтва прадоўжыцца, сведчыць падпісанне пагаднення паміж Цэнтралізаванай сістэмай дзіцячых бібліятэк г. Мінска і Санкт-Пецярбургскай цэнтральнай дзіцячай бібліятэкай імя А. С. Пушкіна, якое замацавалі подпісамі і пячаткамі дырэктары Таццяна Швед і Святлана Каралёва.

Марыя ЛІПЕНЬ
Фота даслана аўтарам

«Сто паэтаў Беларусі» — новы праект штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» ў скарбонку Года якасці. На працягу 2024 года мы будзем друкаваць падборкі вершаў найлепшых сучасных паэтаў з розных рэгіёнаў краіны: вядомых і не вельмі, сталых і пачаткоўцаў, «традыцыяналістаў» і «эксперыментатараў».

Усіх іх аб'ядноўвае прага ўзбагачаць сваёй творчасцю беларускую літаратуру, раскрываць багацце нашай мовы, выхоўваць патрыятызм. Найлепшыя творы лягуць у аснову аднайменнай своеасаблівай «ЛіМаўскай» анталогіі.

Змітрок МАРОЗАЎ

Голас

Памяці маёй незабыўнай Таццяны

Каханы мой, мы розныя з табой,
Ды круўныя блізняты нашы душы.
І гэту роднасць горам і бядой
Ніхто і аніколі не парушыць.

Мы разам, я твая, а ты са мной.
Праз халады жыццёвыя і сцюжы
Віецца шляху нашага сувой,
Яны агонь кахання не патушаць.

Калі ж пайду на вечны супакой,
І смерць сваёй бялітаснай рукой
Апошні ўздых мой сіверам астудзіць,

Не вер, што я пакінула цябе,
Самоце не скарайся... І ў журбе
Кахай мяне, калі мяне не будзе.

Жыву. Выгод і славы не шукаю.
Пакуль варожыць над пяром рука,

Я ціхі шэпт травы перакладаю
На ранішнюю нотку жаўрука.
Хоць дні ляцяць у вечнасць без прыпынку,
Надзеі не пазбыцца аднае:
Камусь наізнёпч голас мой травінка,
Жаўрук у звонкай нотцы прапаяе.

Зямным жыццём
зачараванне...

Прабег па вёсцы дожджык босы,
Шчаслівы, як хлапчук малы,
Чытаюць біблію нябёсаў
Над хатай родныя буслы.

Зямным жыццём зачараванне
Ў бадзёрым клёкаце буслоў
Я мог бы выказаць дазвання,
Ды не знаходжу пэўных слоў.

Лістапад мой залаты...

Лістапад мой залаты,
Я ў гасцях, а шмат хто — дома...
Вершаваныя лісты
Адпішу сабе самому:
Свет дзяцінства. Маладосць.
Сталасць. Старасці дыханне...
І нязведанае ітось,
Што не выплакаў дазвання.
Вершаваныя лісты —
Незваротныя дарогі...
Лістапад мой залаты
Сыпле мне лісцё пад ногі.

Быў мой і парадзіхі крык.
І першае жывое слова...
Гадоў пражытых чарнавік
Хачу перапісаць нанова.

Дзядуля, маладзён, дзіця...
Гартаю ў памяці зямное,
Ды чыставік майго жыцця,
Здаецца, не чапаны мною.

У вайну гуляюць дзеці...
Мне ж сягоння не да сну,
Бо вайна гуляе ў свеце,
Свет хварэе на вайну.

Бачу я ў малым салдата,
Што на яве, а не ў сне
Не драўляным аўтаматам
Зараз цэліцца ў мяне.

Калі б падняліся салдаты,
Што спяць у зямельцы сырой,
Яны б крывацмокаў заклятых
Сваёй не паілі крывёй.

Яны б ад Варшавы да Венy
Парайшлі па сваіх жа касцях,
І ўзяты быў зноў несумненна
Берлін і прадажны рэйхстаг.

Зноў крояць Зямлю супастаты
І множаць бяду за бядой...
Не могуць падняцца салдаты,
Што спяць у зямельцы сырой.
.....

Ніхто не разбудзіць салдатаў,
Што спяць у зямельцы сырой.

Яблыня

Спілавалі яблыню старую,
Ствол і крона —
Дровы на зіму.
Толькі я па яблыні сумую,
Як малое без цяпла... Чаму?

Мо таму,
што і мой лёс бядовы
Зачапіла хіжая піла:
Не магу забыць я сад маёвы,
Маладая яблынька цвіла.

Вершы з Берштаў² пахнуць лесам,
спелай шчодрасцю чарніц,
лёгкім хмельным «інтарэсам»,
свежай волкасцю грыбніц.

І азёрнаю вадою,
рыбай свежаю з ракі —
тым багаццем, пра якое
рэдка мараць землякі.

Што ж ім марыць? Пад рукамі
ўсё, што ў дзіва для кагось.
Хто, як я, у родным краі
толькі ў думках, толькі госць.

На суцішанай вулцы —
Снег.
На аснежаных вуснах —
Смех.

Сярод натоўпу гарадскога
Мільгнуў такі знаёмы твар,
Як подых ветру веснавога,
Раздзьмуў у сэрцы той пажар.

Пажар кахання маладога,
Пажар даўно саснёных мар...
Сярод натоўпу гарадскога
Мільгнуў да болю родны твар.

Гітарная струна
То плача, то смяецца,
Кранае струны сэрца
Гітарная струна.

З гітарай разам сэрца
То плача, то смяецца...
А што, калі парвецца
Гітарная струна?

Парадзіха

Жанчына з позіркам лагодным,
Блакiт нябёсаў у вачах.
Сапе ішчасліва, бесклапотна
Дзіця на матчыных руках.

Магчыма, ў спрэчцы
з жорсткім векам
Ён стане геніем жыцця...
Хай застаецца чалавекам
На дарагіх руках дзіця!

Я скажу...

Дзе гаманілі, я маўчаў.
Там, дзе маўчалі — гаварыў.
Багата вершаў напісаў,
Верш геніяльны не стварыў.

Ды іншай долі не хачу,
Не перайначыць мне душы:
Там, дзе гамоняць, я змаўчу,
А дзе маўчаць, сваё скажу.

Вольга РУСІЛКА

Ліхтар спрадвеку адганяе ліха,
змагаецца са страхам уначы.
За ім ступае казка ціха-ціха,
каб сон дзіцячы шумам не ўрачы.

Начны ліхтар кіруе тайнай ценяў,
прыгожаю і мудраю гульнёй.
Дабро, краса ў чароўныя імгненні
няспешна праплывуць перад табой.

А нехта ноч убачыць толькі злую,
пачвары, здані — у любых вуглах.
Халодны Месяц тым святла шкадуе,
а нам ліхтарык асвятляе шлях.

Яна хату бяліла...
Максім Танк

Я акно фарбавала
ў сямнаццаць гадоў.
А па вуліцы хлопец
прыгожы ішоў.

Ён ад позірку нават
майго чырванёў,
а тут гэтка малюнак
яму неўспадзеў.

Я цягнуся наверх,
каб работу зрабіць.
а спаднічка на ветрыку
летнім трымціць.

Ён ні кроку насустрач
тады не зрабіў,
а на сэрцы гучыць
самы светлы матыў.

І ўжо хлопча няма,
і дзяўчына не тая.
А мелодыя ічасія
Гучыць — не сціхае.

Вечнае

Паэтка верш назвала
«Мая Котра¹»,
а я заўсёды думала: мая...
Бо тут майго маленства
свежы водар,
мая, яшчэ вялікая, сям'я.

Бабуліна сядзіба над ракою,
і я лячу на бераг праз гарод
і адчуваю вечнае, святое:
матуля, дом, радзіна і народ.

А Котра безупынна мкнецца ў Нёман,
мая смяшынка ў срэбры той вады.
І мне чуваць марскіх глыбіняў гоман
і песні-казкі продкаў праз гады.

Любую рэчку Котрай называла
бабуля. Мне як запавет:
свайго ніколі не было замала,
Радзімай вымяраецца сусвет.

Фота Кастуся Дробіва.

¹ Котра — рака, прыток Нёмана.
² Бершты — вёска ў Шчучынскім раёне.

Вячаслаў РАМЕНЧЫК

Кулямёт на гарышчы паліў без перапынку. Свінцовыя градзіны бязлітасна крышылі шэрыя камяні бруку ў дробную калючую крошку. Агонь вёўся прыцэльна і шчыльна пакрываў усю маленькую круглую плошчу на Штралауэр Штрасэ.

Узвод тройчы ўставаў у атаку, але той, хто засеў на гарышчы прыгожага двухпавярховага асабняка ў таполевым гайку за плошчай, кожны раз браў верх. І кожны раз салдаты, хто мёртвы, хто імкнучыся ўдалець, пад страшны акампанемент стрэляніны валіліся на брук за руінамі летняга амфітэатра і цяргліва чакалі той шчаслівай хвіліны, калі ў немца скончацца патроны ці ён разам з кулямётам, гарышчам, Гітлерам і ўсёй чортавай Германіяй праваліцца ў апраметную. Мінула без малога чатыры гадзіны, але ніводнае з загаданых байцамі жаданняў не ажыццявілася. Пры такім раскладзе заставалася адно — рэалізаваць самую надзённую ў гэты дзень мару, аформленую ў вусным загадзе камандзіра ўзвода лейтэнанта Прохара Сямёнавіча Кузьмянкова: «Скалупнуць кулямётчыка з гарышча!» На жаль, пракляты фашыст не пакінуў ніякага шанцу хоць на метр наблізіцца да яе ажыццяўлення. Два магутныя пражэктары пад дахам усім сваім баяздольным выглядам ставілі пад вялікае сумненне магчымасць штосьці распачаць пад покрывам цемры, хоць да ночы трэба было яшчэ дажыць. Сонца знаходзілася ў самым зеніце, і фрыц заўзята крышыў брук.

Адкрытая прастора вакол плошчы без якіх-небудзь перашкод прастрэльвалася кулямётчыкам. Любы рух целаў, якія ляжалі на бруку, імгненна спыняўся кінжальнай чаргой. Патронаў фрыц не шкадаваў, мяркуючы па ўсім, іх было вельмі многа. Па вогненным успышках з акенца гарышча можна было падумаць, што ў распараджэнні стралка не меней за тры кулямётныя ствалы, і ён іх умела чаргуе: пакуль другі нумар запраўляе стужку ў адзін, другі астывае, а трэці кідае свінец.

Ператвораная ў рэшата рацыя бескарыснай скрынй ляжала побач са сваім нежывым удадальнікам — радыстам Колям Сіўцовым, у метрах дваццаці наводдаль ляжаў забіты трапнай чаргой пасланы па падмогу Грыня Панасюк, а значыць падмацавання да канца вайны можна не чакаць: наўрад ці ў дывізіі хутка заўважаць адсутнасць маленькага стралковага ўзвода, які знік у вялікім, бурлівым ваенным горадзе.

Пераклічка, праведзеная ўзводным гадзіну назад, выявіла страты: два незваротныя, тры параненыя, адзін з іх — цяжкі.

— Ды калі ж ты заткнешся, фашысцкая гніда, — соты раз запар прастуджаным басам хрыпеў камузвода Кузьмянкоў, і ціха, хутчэй для сябе, чым для навакольных, дадаваў: — эх, гарматку б сюды...

А ў гэты ж час у цэнтры Берліна ішоў штурм Рэйхстага. Горад скалынаўся ад гому гармат, палаў агнём пажараў, патанаў у чорным едкім дыме, сыходзіў крывёй тысяч забітых і параненых.

Як толькі першыя кулямётныя чэргі накрылі ўзвод, Моця ўпаў на брук і адкаціўся да найбліжэйшага сховішча, якое пры ўважлівым разглядзе аказалася паваленай выбухам статуяй Геракла. І вось ужо некалькі гадзін ён ляжаў у пяці кроках ад узводнага побач з неміласэрна скрышаным кулямі і асколкамі паўбогам. Вялізны мускулісты торс старажытнага грэка надзейна абараняў кволае маленькае цела чырвонаармейца. За гэты падараны лёсам час ён да самых дробязей вывучыў беламаму муровую статую. Знешне міфічны герой быў поўнай яго супрацьлегласцю. Нізкарослы, худы чалавечак, які прайшоў усю вайну ад Масквы да Берліна, прыціскаўся да паваленай снарадам магутнай каменнай глыбы. Пазнаўшы ў статуі выяву сына Зеўса і Алкмены, ён усміхнуўся. Гераклам год назад пад Курскам Моцю назваў тагачасны камузвода Бельскі, калі Левін прыцягнуў на сабе з разведкі цяжкапараненага стокілаграмовага старшыню Салонага. Пазней ротны жартанік Валерка Блінцоў, склаўшы два імені ў адно і памножыўшы атрыманую суму на філасофскую Моціну мудрасць, прысвоіў яму новую мянушку — Геромат. Праўда, мянушка, пражыўшы пару дзён, адляпілася сама сабой (імя Моця было значна зручнейшым для вымаўлення). Чырвонаармейца Левіна за тую разведку ўзнагародзілі другім медалём «За адвагу», а Бельскі і Валерка загінулі ў адным з баёў пад Віслай.

Кулямётчык шчодро ўсадзіў у брук чарговую порцыю свінцу.

— Эх, гарматку б сюды, — ізноў пачулася з боку камузвода.

За ўсю вайну Кузьмянкоў быў чввёртым пасля двух загінулых і аднаго спісанага па раненні ўзводных. Ды і састаў падраздзялення за чатыры гады абнавіўся не адзін раз. У гэтых стыхійных і планавых ратацыях ніхто з камандавання і радавога саставу не звярнуў увагу на той дзіўны факт, што радавы першага ўзвода трэцяй роты другога батальёна 336-га гвардзейскага стралковага палка Левін Мотэль Абелевіч без стомы і без адзінай драпіны прайшоў са сваёй роднай часцю ўсю вайну. Бог бярог яго, і страшная старая з касой абыходзіла бокам. Толькі аднойчы Моця трапіў у медсанбат, і то з-за зубнога флюсу. Праблему пры дапамозе спірту і шчыпцаў імгненна вырашыў пажылы рукасты фельчар Макарыч.

— Хто ж цябе так загаварыў, салдат? — спытаў у яго камандзір дывізіі генерал Фогель, уручаючы яму медаль «За баявыя заслугі» пасля фарсіравання Дняпра (да процілеглага берага з усёй роты даплыў толькі няпоўны ўзвод). Тады Моця паціснуў плячыма, хоць вельмі добра ведаў адказ. Ён святга верыў у тое, што ад пагібельнай кулі яго берагуць дачушка Раечка, жонка Софа, мама Цыля, бацька Абель, бабуля Рахель і дзядуля Яўхім.

У верасні сорок першага яны ўсе былі расстраляны фашыстамі ў яры каля вёскі Каменка, што недалёка ад Бабруйска. Пра гэта Моця даведаўся праз тры месяцы. Ён адкрыў канверт з лістом ад цёткі Хаі ў халоднай зямлянцы пад Масквой. Вайна, пазбавіўшы яго самага дарагога, не дазволіла задыхнуцца

Кухцік

Урывак з аповесці*

Радавому Левіну Мотэлю Абелевічу прысвячаецца

ў няўцешным горы. Ён нават не паспеў зарыдаць уголас, гучна, на ўвесь Сусвет, як падказвала сэрца. Як толькі ліст упаў на падлогу, зямля здрыганулася ад выбухаў немецкага артудару. А пасля ў наступленне на нашы пазіцыі пайшлі танкі і пяхота. Моця страляў прыцэльна, машынальна перазараджаючы вінтоўку. Людзі ў шэрых шынялях палі амаль сінхронна з яго стрэламі. У контратаку ён падняўся першы, прымкнуў штык і моўчкі з трохлінейкай напярэс бег да ворага папярэдзе ўсіх; з пяці крокаў стрэліў у жывот цыбатаму немцу, другому з хрыплым выдыхам звіннуў квадратную сківіцу прыкладам і вокамгненна пракалоў штыком запалыя грудзі маладзенькага афіцэра. Выцягваючы лязо, не ўтрымаўся на нагах і паваліўся спінай на бруствер, вінтоўка выпала з рук. Фашысту, які раптам наваліўся на яго ўсім сваім грузным целам, ён учапіўся ў кадык зубамі і моцна сціснуў сківіцы...

Ён не памятае, як вярнуўся на пазіцыі пасля той рукапашнай. Толькі ў роце на доўгія гады застаўся горка-салёны смак нямецкай крыві. Уначы яны прыйшлі да яго: дачушка Раечка, жонка Софа, мама Цыля, бацька Абель, бабуля Рахель і дзядуля Яўхім.

Пра змест ліста так ніхто ў роце і не даведаўся. Сваё гора Моця на ўсё жыццё захаваў глыбока ў сабе, застаючыся для навакольных усё тым жа інтэлігентным, сціплым і сарамлівым чалавекам. Толькі нямногія, самыя назіральныя таварышы па службе заўважылі, што вочы радавога Левіна сталі падобныя на дзве пазбаўленыя жыцця чорныя адтуліны-амбразуры і твар назаўжды пакінула ўсмешка.

Літасць да тых, хто быў па той бок лініі фронту, як і страх перад смерцю, Моця спаліў разам з лістом ад цёткі Хаі. Вельмі хутка для камандзіраў ён стаў выдатным салдатам, жывым уваабленнем баявога статута, добрым стралком, спецыялістам разведкі, атакі і бліжняга бою. Яшчэ Моцю як настаўніка нямецкай мовы часта прыцягвалі да допытаў «языкоў» у якасці перакладчыка. І камбат, і ротны, і ўзводны называлі яго проста па імені і часта даручалі яму складаныя і небяспечныя заданні, бо былі ўпэўнены — Моця не падвядзе. Ён адмовіўся ад сержанцкага звання і вучобы на афіцэрскіх курсах і заставаўся радавым Мотэлем Левіным, які ідзе ў атаку ў першых шэрагах, загавораны ад кулі і асколкаў, які крок за крокам набліжаецца да сваёй заповітнай мэты — учапіцца зубамі ў горла зверга, які забіў яго сям'ю, і адпомсціць за ўсё спаўна...

Сёння некалькі разоў, нягледзячы на вокрыкі ўзводнага, ён парываўся кінуцца да праклятага будынка. Наглядным сведчаннем гэтаму служылі некалькі новых дзірак у плашч-палатцы і адарваны куляй абцас на левым кірзачы. Родны ПКС з поўным дыскам валяўся побач без усякай карысці.

Травеньскае сонца прыемна грэла спіну, пранікаючы сваімі гасціннымі промнямі праз сукно шыняля і гімнасцёркі. Хацелася піць, а біклажка даўно апусцела. Моця зняў яе з рэменя і акуратна паклаў у рэчмяшок, потым дастаў з яго нетраў драўляную скрыначку, а з яе — жоўтую даваенную фатаграфію і на імгненне дакрануўся да яе вуснамі. Здымак абдорваў прыемным дамашнім

цяплом. Яму шчасліва ўсміхаліся прыгожа апранутыя, ва ўсім новым з нагоды Песаха, дачушка Раечка, жонка Софа, мама Цыля, бацька Абель, бабуля Рахель і дзядуля Яўхім.

Як толькі скрыначка з фатаграфіяй была асцярожна пакладзена ў рэчмяшок, незразумела адкуль побач з'явіўся брудна-руды, ускалмачаны, увесь у пралысінах кот, які сціскаў у вострых зубах шэрага хвастатага пацука. Руды паляўнічы зірнуў адзіным вокам на чырвонаармейца і прашмыгнуў разам са здабычай кудысьці пад беламамуравага Геракла. Моця прыўзняўся над статуяй — ката нідзе не было відаць, значыць, ён не пабег далей па вуліцы, а знік менавіта пад каменнай статуяй! Шчыльна прыціснуўшы вуха да зямлі, салдат нават не пачуў, а адчуў далёкае журчанне вады, нібыта ён ляжаў прама над хуткай падземнай ракой.

— Таварыш лейтэнант! Таварыш лейтэнант! — Моця паклікаў узводнага, — паўзіце хутчэй сюды! — І, баючыся, што камандзір адмовіць падначаленаму ў гэтай нечаканай просьбе, дадаў: — калі ласка!

Але Кузьмянкоў адразу сцяміў, што радавы Левін, салдат кемлівы і дысцыплінаваны, кліча да сябе афіцэра нездарма, і шчыльна ўціснуўшыся ў брук, пачаў павольна паўзіці ў бок моцэвага сховішча. Усёвідучы кулямётчык адразу ўгледзеў варушэнне на плошчы, і свінцовы дождж стаў шчодро паліваць камень, высыкаючы з яго сотні дробных вострых аскепкаў.

Як толькі камандзір, гэтак жа як і Моця, адчуў падземнае цяжэнне вады, яны, упіраючыся нагамі ў няроўнасці бруку, а далонямі ў статую, сталі ссоўваць яе па гладкіх, адшліфаваных часам, камянях. Моця бачыў, як апухла пасечаная каменнай крошкай шчака Кузьмянкова, а правы рукаў яго шыняля на вачах насычаўся бурай крывёй, але ўзводны, цяжка дыхаючы, азвярэла пхаў і пхаў статую, як бышчам ведаў, што пад ёй хаваецца паратунак.

Фашыст на гарышчы, нібы адчуўшы нядобрае, бесперапынна ціснуў на гашэтку, кулі бязлітасна раздзіралі цела паўбога, кожнай чаргой ператвараючы яго ў бясформенны кавалак мармуру. Калі ўзводны атрымаў чарговае раненне ў нагу, ён ледзь чутна застагнаў скрозь шчыльна сціснутыя зубы і, грузна павярнуўшыся на бок, уткнуўся тварам у плячо падначаленага. Моця, нібы абараняючы камандзіра ад новай бяды, як крылом, прыкрыў яго краем плашч-палаткі. Так яны і ляжалі побач — радавы і паранены афіцэр.

— Мы адкрылі каналізацыйны ўваход. Тунэль павінен ісці пад вуліцай, — прархыпеў Кузьмянкоў, гораца дыхаючы яму ў вуха, — па ім паспрабуй дабрацца да будынка і парві на шматкі гэтага гада на гарышчы.

Не адрываючы акрываўленай шчакі ад моцінага пляча, ён выцягнуў з-пад рэменя і ўклаў яму ў далонь цяжкую проціпяхотную гранату:

— Я вельмі цябе прашу, — Моці падалося, што гэтыя апошнія словы ўзводнага ён не пачуў, а адчуў. Бо лейтэнант нават не растуліў белыя патрэсканыя вусны.

Калі Левін па грудзі апусціўся ў адкрыты лок, Кузьмянкоў раптам паклікаў яго і працягнуў трохкаляровы камандзірскі ліхтарык.

— Сабе пакінеш. На памяць...

Пераклад з рускай
Алесь ЦІМАФЕЕВА

Дар'я ЗУБКО:

«Мяне зацікавіла адаптацыя беларусаў у Кітаі...»

Даволі шмат універсітэцкіх вучоных з Беларусі працуе ў кітайскіх ВНУ. Кандыдат гістарычных навук Дар'я Зубко жыве ў Кітаі не адзін год. Выкладчык Другога Пекінскага ўніверсітэта замежных моў. У свой час мне давялося наведваць гэтую вышэйшую навучальную ўстанову. Тут працуе Цэнтр даследаванняў Беларусі. У двары ўніверсітэта ўсталяваны помнік народнаму песняру Беларусі Янку Купалу. Ва ўніверсітэцкай бібліятэцы на паліцах са славістыкай, русістыкай я знайшоў невялікі падбор кніг беларускіх пісьменнікаў — Міхася Лынькова, Васіля Быкава... Нават давялося патрымаць у руках выдадзеную ў Мінску амаль паўвека назад паэму «Сымон-музыка» Якуба Коласа з ілюстрацыямі Міколы Селешчука. Ёсць бібліятэка кніг і ў Цэнтры даследаванняў Беларусі. Дарэчы, удзел у яе фарміраванні прымалі Саюз пісьменнікаў Беларусі і Выдавецкі дом «Звязда»... Наша размова з Дар'яй — пра яе кітаязнаўчыя зацікаўленні, пра тое, што сёння ўяўляе сабой беларуская кітаістыка, якія перспектывы мы маем у гэтым кірунку.

— Дар'я, перш-наперш хацеў бы запытацца, а як усё ж прыйшло да вас зацікаўленне кітаістыкай?

— Увогуле, я ніколі не думала, што буду цікавіцца Кітаем, кітайскай культурай. Раней мне здавалася гэта чымсьці недасягальным і зусім далёкім. Аднак калі я ўпершыню паехала ў Кітай ў 2016 годзе, то зразумела, што менавіта гэтая культура, няхай сабе і зусім далёкая, не падобная да беларускай, рускай культур, мне цікава для вывучэння, для даследавання. Захацелася даведацца, як людзі з іншых культурных асяродкаў адаптуюцца да кітайскага. На адной з сумесных навукова-практычных канферэнцый я пазнаёмілася са сваім будучым навуковым кіраўніком — доктарам гістарычных навук Аляксандрам Гурко. Ён падказаў, што тэма па адаптацыі беларусаў у Кітаі дагэтуль не разглядалася. Я адразу і вырашыла менавіта ёй заняцца.

— Уражвае ваша грунтоўная манаграфія пра беларусаў у Кітаі... Наколькі складана было сабраць такія шырокія па сваіх абсягах матэрыялы?

— Матэрыял для манаграфіі сапраўды збіраўся вельмі складана. Трэба было не толькі абагульняць ужо вядомыя гістарычныя даныя, але і правесці шматлікія апытанні сярод беларусаў, якія цяпер пражываюць у Кітаі. Апытальны ліст атрымаўся вельмі вялікім, што стала даволі нязручным для маіх рэспандэнтаў. Але я зразумела: калі даваць яго часткамі, то на кожную з іх я не здолею сабраць патрэбную колькасць чалавек. Добра, што сучасныя тэхналогіі дазваляюць рабіць гэта ў тым ліку дыстанцыйна, таму за некалькі гадоў мне ўдалося апытаць патрэбную колькасць рэспандэнтаў. Праца, між іншым, цікавая, якая сама па сабе падштурхоўвае да многіх тэм даследаванняў.

— Вы ўжо даволі доўга працуеце ў Кітаі, можаце зрабіць пэўныя высновы

пра ўзровень зацікаўленняў кітайскага боку беларускай культурай, гісторыяй нашай краіны, беларускай літаратурай... Што найболей вылучылі б у сувязі з гэтым?

— Сярод студэнтаў сустракаецца цікавасць да беларускай мовы і культуры. Вядома, яна не такая высокая, як хацелася б. Аднак некаторыя ў якасці сваіх дыпломных работ выбіраюць тэмы, звязаныя з культурай Беларусі, нашымі СМІ, беларускай міфалогіяй. Зразумела, кітайская навуковая моладзь шукае новыя вопыты, зазірае ў іншыя практыкі, маладыя даследчыкі схільны да параўнання. Гэтая акалічнасць і развівае зацікаўленні Беларуссю, беларускай культурай.

— Ці можна ўжо гаварыць пра існаванне беларусістыкі ў Кітайскай Народнай Рэспубліцы?

— Так, я сказала б, што беларусістыка ў Кітайскай Народнай Рэспубліцы ўсё ж такі хутчэй існуе, але пакуль толькі на пачатковых этапах. Паглядзім, што будзе далей. Перспектывы развіцця залежаць ад многага. У тым ліку — і ад нашай, беларускай, зацікаўленасці з разлікам на тое, каб пра нас ведалі ў свеце.

— У Другім Пекінскім універсітэце замежных моў, дзе вы працуеце, існуе Цэнтр даследаванняў Беларусі. Калі ласка, раскажыце крыху пра яго работу, пра тое, што ён сабою цяпер уяўляе.

— Наш цэнтр уяўляе сабой асобнае памяшканне, у якім змяшчаецца невялікая бібліятэка як навукавай, так і мастацкай літаратуры. Маюцца беларускія сувеніры і партрэты знакамітых людзей Беларусі. Пры цэнтры праводзяцца заняткі, семінары і канферэнцыі. Часам мы ладзім відэаканферэнцыі з беларускімі ўніверсітэтамі для нашых студэнтаў, дзе яны абменьваюцца вопытам па пытаннях культуры. Таксама пры

цэнтры складалася работа па перакладах твораў беларускіх аўтараў. Дзякуючы матэрыялам, якія сабраны за апошнія гады, складаюцца падручнікі. Штогод Другі Пекінскі ўніверсітэт замежных моў праводзіць Дні міжнароднай культуры, у якіх прымае ўдзел і наш цэнтр.

— У Кітаі ў апошнія год-паўтара з'явіліся публікацыі перакладзеных на кітайскую мову твораў беларускіх пісьменнікаў Алеся Бадака, Андрэя Федарэнкі, Алены Брова, Міколы Мятліцкага, Навума Гальпяровіча і іншых аўтараў. Ці ёсць які-небудзь розгалас у сувязі з гэтымі публікацыямі? Ці ёсць, на ваш погляд, перспектывы ў прадстаўленні сучаснай беларускай літаратуры ў Кітаі? Што патрэбна зрабіць для развіцця зацікаўленняў кітайскіх перакладчыкаў сучаснай беларускай паэзіяй і прозай?

— Як правіла, на сайце ўніверсітэта з'яўляецца адпаведная інфармацыя аб зробленых перакладах твораў беларускіх пісьменнікаў, а на сайце Міжнароднага радыё ў Кітаі можна знайсці інтэрв'ю з перакладчыкамі. Яшчэ цэнтры Беларусі маюць зносіны паміж сабой, таму кожны беларускі цэнтр у Кітаі ведае, якая работа праводзіцца ў дадзеным кірунку іншымі.

З нагоды чакання добрых перспектываў цяжка сказаць нешта канкрэтнае. Я б нават так адзначала: пакуль існуюць цэнтры, якія фінансуюцца ўніверсітэтамі, дзе працуюць выкладчыкі з Беларусі, такая работа будзе весціся. Нягледзячы на тое, што нашы перакладчыкі працуюць бясплатна, патрэбна ж, каб перакладзены беларускі твор усё ж такі пачаў свет кнігай, яго яшчэ трэба апублікаваць, а гэта патрабуе ўкладання немалых сродкаў.

Каб зацікавіць кітайскага чытателя творами беларускіх пісьменнікаў, трэба прапанаваць яму вядомага аўтара. Калі творчасць беларускага пісьменніка будучы ведаць не толькі ў Беларусі, але і ў Расіі, у англамоўных краінах, то цікавасць да яго адпаведна вырасце і сярод кітайскай аўдыторыі. Патрэбна болей і нам самім пісаць пра беларускую літаратуру ў розных замежных выданнях. Сёння для ўсіх важныя рэйтынгі, усе звяртаюць увагу на тое, колькі згадак пра таго ці іншага аўтара...

— Ці ёсць сярод кітайскай студэнцкай моладзі чытачы і адпаведна даследчыкі творчасці беларускіх пісьменнікаў?

— Так, ёсць. Асабіста ў мяне студэнты пісалі дыпломныя работы па творчасці Якуба Коласа і Янкі Купалы. У іншых калег нават рабілі невялікія пераклады твораў беларускіх пісьменнікаў. Таксама праводзяцца конкурсы чытачоў, на якіх студэнты дэкламуюць у тым ліку і беларускія вершы.

— У КНР сёння працуе некалькі, калі не памыляюся — болей за дзесяць, цэнтраў культуры, цэнтраў даследаванняў

Беларусі. Чым вызначаецца паміж імі пэўны камунікат, ці ёсць пэўная грама ўзгодненых дзеянняў?

— Так, я ўжо адзначыла гэтую сувязь. Цэнтры культуры і даследавання Беларусі ўзаемадзеініваюць паміж сабой і перыядычна прымаюць удзел у сумесных навукова-практычных і культурных канферэнцыях. Таксама ў сацыяльных сетках існуюць агульныя чаты кітайскіх і беларускіх калег, дзе, як правіла, абмяркоўваюцца асноўныя пытанні, падводзяцца вынікі зробленай работы і будуцца планы.

— Якія ў вас асабіста надалей планы па вывучэнні Кітая, па развіцці беларуска-кітайскіх гуманітарных, літаратурных сувязей?

— Я хачу вывучаць кітайскую вёску: побыт, культуру, традыцыі... Таксама хачу сабраць інфармацыю аб карысных лекавых травах, рэцэпты страў, з дапамогай якіх можна лячыць многія хваробы. Напрыклад, у Кітаі прастуду я лячу курным булёнам, але ён не такі, як у нас. Гагуюцца ў гаршчок, куды дадаюць яшчэ ягады годжы, імбір і іншыя інгрэдыенты. А булён з чорнай курыцы карысны для жаночага здароўя. Вось я хачу больш падрабязна даведацца пра розныя рэцэпты і падзяліцца імі з беларусамі.

Што датычыцца развіцця гуманітарных беларуска-кітайскіх сувязей, то планую працягваць пісаць падручнікі, праводзіць анлайн-семінары, канферэнцыі, запісваць відэаўрокі і далей выкладаць беларускую мову і літаратуру, каб больш кітайцаў мела магчымасць знаёміцца з самабытнай культурай нашай краіны.

— Зыходзячы са свайго навуковага вопыту, што б вы параілі пачынаючым кітаістам у Беларусі?

— У першую чаргу ніколі не здавацца перад цяжкасцямі вывучэння кітайскай мовы і працягваць вучыцца нават пасля заканчэння ўніверсітэта. Таксама трэба абавязкова чытаць кітайскую літаратуру і глядзець кітайскія фільмы, праз якія можна даведацца аб сучаснай кітайскай моладзі, яе ладзе жыцця, інтарэсах і асаблівасцях культуры. Мне гэта вельмі дапамагае ў працы — стараюся быць са студэнтамі на адной хвалі.

— Дзякуй, Дар'я, за размову. Спадзяюся, што ад году ў год будзе дадавацца плёну ў развіцці беларуска-кітайскіх гуманітарных стасункаў, а таксама будучы пашырацца ўяўленні пра беларусаў і Беларусь, пра нашу гісторыю і культуру і ў няблізкім да нас тэрытарыяльна Кітаі.

Гутарыў Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Другі Пекінскі ўніверсітэт замежных моў.

Музей гомельскай альма-матар

Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт мае сталыя літаратурныя традыцыі. Тут вучылася шмат вядомых і адораных пісьменнікаў, журналістаў, вучоных. Пры кафедры беларускай літаратуры амаль дзесяць гадоў працуе літаратурны музей «*Alma mater*», створаны па ініцыятыве загадчыка кафедры прафесара І. Штэйнера.

У музеі прадстаўлены матэрыялы, прысвечаныя выпускнікам ГДУ, якія прайшлі сябе як у мастацкай творчасці, навуцы, так і ў журналістыцы. Экспазіцыя музея пабудавана храналагічна. Гісторыя нашай літаратурнай альма-матар бярэ пачатак з 1930-х гадоў, калі (тады яшчэ ў педагагічным інстытуце імя В. Чкалава) вучыліся Іван Шамякін, Леанід Гаўрылаў, Мікола Сурначоў, Кастусь Кірэенка, Паўлюк Прануза, Алесь Жаўрук. Яны атрымалі дыпламы ў першыя дні Вялікай Айчыннай вайны. Л. Гаўрылаў, М. Сурначоў, А. Жаўрук і загінулі, абараняючы нашы радзімы. У вершы 1941 года «У стоптаным жыцце» Мікола Сурначоў прадказаў уласны лёс:

Ніколі не ехаць
Хлапцу маладому
Да роднага гаю,
Да блізкага дому
Ляжыць ён, як віцязь
У стоптаным жыцце.
Маці спаткаеце —
Ёй не кажыце.

Цяпер ніводная славянская анталогія ваеннай паэзіі ўжо не можа адбыцца без гэтай славутай балады. Пра Леаніда Гаўрылава Іван Штэйнер выказаўся наступным чынам: «Уваходзіны так і засталіся спадчынай. Але і па гэтых творах мы бачым, якога паэта ад нас забрала вайна. Жыццё, смерць і бясмерце маладога воіна звязаны з подзігам яго маці, якая ў невыносных умовах захавала на ўласных грудзях сшытачак з творами сына і яго сціплы здымак, тым самым уратаваўшы яго голас ад векавога забыцця. Маці дала творах сына другое жыццё, дзякуючы яе мацярынскай любасці і веры мы сёння можам ізноў пачуць пранікнёныя вершы яе сына».

Унікальныя матэрыялы перадала сям'я Паўлюка Пранузы — рукапісы, фотаздымкі, кнігі. Паўлюк Прануза прайшоў вайну, распісаўся на Рэйхстагу, а пасля працаваў настаўнікам, журналістам. Хрэстаматыйным стаў верш паэта «Не экскурсантам, а салдатам»:

Не экскурсантам, а салдатам,
Абнальным агнём баёў,
З гранатамі ды аўтаматам
На дах рэйхстага я ўзышоў.

Глядзеў на ўсход я ў задуменні,
Здалёку бачыў родны край:
Палаткі ў зеленыя вясенні,
Свой Гомель, па-над Сожам гай.

Аўтограф гэтага верша знаходзіцца ў музеі «*Alma mater*».

Таксама музею перададзены аўтографы вершаў паэта ваенных гадоў, асобныя экзэмпляры газеты «Чырвоная змена» за 1944 і 1945 гады, дзе надрукаваны вершы і артыкулы П. Пранузы, аўтографы з праўкамі вершаў, сямейныя фотаздымкі, рэдакцыйныя фотаздымкі

супрацоўнікаў газет «Звязда» за 1960-я гады, «Настаўніцкай газеты», здымкі з пісьменніцкіх з'ездаў, пачынаючы з 1959 года. Кранаюць паштоўкі, адрасаваныя жонцы і падпісаныя ў вершаванай форме. Паэт прысвяціў шмат вершаў сябрам па Гомельскім педінстытуце: М. Сурначову, М. Даніленку, франтавым сябрам. Сябрам Паўлюка Пранузы ў студэнцкія гады быў Мікола Сурначоў. Яны жылі ў адным пакоі. Перапісваліся да гібелі Міколы Сурначова. Паўлюк Прануза самааддана захоўваў памяць пра сябра. Невыпадкова ўклаў зборнік М. Сурначова «Акопынны спеў» (1986), куды ўвайшлі вершы паэта, лісты да яго сяброў, успаміны аб ім. Рабочыя матэрыялы да гэтай кнігі таксама перададзены музею.

Цікавыя ўспаміны пра гады навучання ў Гомельскім педінстытуце пакінуў І. Шамякін. Яны таксама занялі сваё належнае месца ў экспазіцыі музея.

Гомельскі ўніверсітэт выхаваў трох лаўрэатаў Дзяржаўнай прэміі Беларусі: І. Шамякіна, К. Кірэенку і М. Башлакова. Іх творчасці прысвечана асобная экспазіцыя.

Дыплом нашай навучальнай установы атрымалі В. Ярац, А. Сыс, А. Зэкаў, В. Куртаніч, А. Казлоў, М. Даніленка, Р. Андрэявец, Т. Мельчанка, Н. Шклярава, В. Стрыжак, І. Багдановіч, М. Болсун і інш. Паказальна, што да мастацкай творчасці

Наталля Капрыленка, карэспандэнт «Звязды», і многія іншыя.

Асобны раздзел прысвечаны работам выкладчыкаў і навуковай дзейнасці кафедры беларускай літаратуры. Кафедрай праводзіцца значная работа па вывучэнні жыцця і творчасці нашых выпускнікоў і землякоў. Пад рэдакцыяй І. Штэйнера ў 1998 годзе выдадзена анталогія лірыкі выпускнікоў ГДУ «Крыніцы», дзе пададзены творы К. Кірэенкі, П. Пранузы, Т. Мельчанкі, М. Башлакова, А. Сыса, А. Зэкава, І. Багдановіч, В. Куртаніч, Л. Раманавай, В. Яраца, «напісаныя аўтарамі ў студэнцкія гады або тэматычна звязаныя з горадам юнацтва, з універсітэтам». І. Штэйнер прасачыў гісторыю літаб'яднання «Крыніцы», якое некалькі дзесяцігоддзяў працавала пры кафедры.

У 1999 годзе пад рэдакцыяй І. Штэйнера выдадзены зборнік крытычных артыкулаў «Душа прычаліцца крылом да неба...», дзе творчыя партрэты колішніх студэнтаў пададзены праз прызму бачання студэнтаў канца 1990-х гадоў. Напярэдадні 75-гадавога юбілею Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта пад рэдакцыяй І. Штэйнера і І. Бароўскай падрыхтаваны зборнік «Універсітэт літаратурны. Універсітэт песенны». А да 80-годдзя Гомельскага ўніверсітэта быў выдадзены зборнік «*Alma mater universitatis*».

Фрагмент экспазіцыі.

ў ВНУ звяртаюцца не толькі філолагі, але і «фізікі» з «матэматыкамі», не толькі студэнты, але і выкладчыкі, і не абавязкова філолагі. Напрыклад, акадэмік І. Ф. Харламаў, заснавальнік навуковай школы па педагогіцы.

Асобны раздзел прысвечаны творчасці выпускнікоў апошніх гадоў: А. Бараноўскага, Г. Новік, С. Кацюргіной, М. Маліноўскай, Я. Малевіча, Н. Філон, якія, будучы студэнтамі ГДУ, выдалі 11 зборнікаў!

Шмат цікавых і вядомых імёнаў прадстаўлена ў экспазіцыі музея, прысвечанай журналістам, што атрымалі дыплом у сценах нашай альма-матар. Сярод іх — Віктар Маючы, колішні галоўны дырэктар галоўнай дырэкцыі тэлеканала «Беларусь 3»; Алена Трацэнка, вядучая перадач «Эрудыт», «Размаўляем па-беларуску»; Леанід Клімовіч, вядомы ўдзельнік праграмы «Што? Дзе? Калі?», вядучы тэлепраграм «Белая каралева», «Эрудыт-лагот», «Рызыка-версія», «Эрудыт-пяцёрка»; Ірына Асташкевіч, карэспандэнт «Настаўніцкай газеты»,

Рэгіянальныя даследаванні, асэнсаванне творчасці пісьменнікаў Гомельшчыны, — адзін з вызначальных напрамкаў дзейнасці кафедры. Сістэматычна праводзяцца Міжнародныя навуковыя канферэнцыі «Рэгіянальнае, нацыянальнае і агульначалавечае ў літаратуры», удзел у якой прымаюць вядучыя навукоўцы не толькі Беларусі, Расіі, Украіны, Польшчы, але і славісты Германіі, Харватыі, Сербіі, Чарнагорыі, Славеніі, Англіі.

Выкладчыкі прыкладаюць шмат намаганняў, каб падтрымаць гэтую творчую атмасферу, традыцыі, захаваць пераемнасць паміж пісьменнікамі розных часоў, перадаць студэнтам павагу да папярэднікаў, абудзіць іх творчыя здольнасці.

На факультэце пастаянна праводзяцца творчыя сустрэчы з пісьменнікамі, у тым ліку і з выпускнікамі, якія выклікаюць цікавасць у студэнтаў, спрыяюць захаванню творчай атмасферы.

Анжэла МЕЛЬНІКАВА
Фота даслана аўтарам

Такое дзіўнае калена...

Працуючы з любымі тэкстамі (рэдагуючы іх), важна засяроджвацца не толькі на іх лексічным нападуненні, г. зн. на дакладнай перадачы сэнсу напісанага, але і на асобных словаформах, якія самі па сабе трансліруюць як граматычнае, так і лексічнае значэнне. Бо чытач (рэцыпіент, успрымальнік), якому прызначаны твор і які дасканала валодае мовай, будзе ўведзены ў зман і хоць правільна зразумее аўтарскую інтэнцыю, але застанецца незадаволены гэткім знаёмствам: яго ўвага адхілілася ад галоўнага.

Да такіх «дзіўных», але адметных слоў адносіцца калена, полісемант з некалькімі значэннямі. Па-першае, калена — суглоб (сустаў), частка згібу нагі, па-другое, калена — ужо не звязаныя з чалавечым арганізмам значэнні: частка нейкага прыстасавання, музычнага твора, танца, пакаленне ў радаводзе. Менавіта размежаваннем па рысе «чалавек» — «не чалавек» выклікаюцца адрозненні словаформаў у множным ліку. Так, калена, аднесена да «чалавека»: калені, каленяў і калень, каленям, каленямі, (аб) каленях; калена «не чалавек»: калены, кален, каленам, каленамі, (аб) каленах.

Падмацуем першыя словаформы прыкладамі з твораў прыгожага пісьменства: [Косцік] Стаў перш на калені, потым узяўся з каленяў на ногі (Сымон Баранавіч); Сотнікаў прыпыніўся, заціснуў між каленяў вінтоўку і замерзлымі нягнуткімі пальцамі тоўста і нязграбна абкруціў прастуджаную шыю (Васіль Быкаў); Палатняяная рубашка выехала з-пад паясніцы і даставала падалом да калень (Іван Пташнікаў); А непадалёк ад яе [цёткі Марылі], таксама на табурэтыцы, ушчаміўшы між доўгіх каленяў сваю кароткую «галандку», сядзеў Ксяневіч (Мікола Гіль). Невыпадкова абраны сказкі, дзе калена ўжыта ў родным склоне множнага ліку, бо фіксуецца варыянтнасць. Тут, відаць, трэба кіравацца аўтарскім выбарам. Аднак заўважым, што Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы (2016) першым падае каленяў, а потым калень, а Слоўнік беларускай мовы (2012) першым падае калень, а потым каленяў...

Паколькі другія словаформы менш частотныя і рэдка ўжываюцца ў творах мастацкай літаратуры, прывядзём прыклады з публіцыстыкі: А якую кадрылю на цяць кален яны [старыя] танцавалі!; Некалькі кален, складзеных разам, і ёсць песня [салаўя]; Даследчыку радаводаў колішняга Ашмянскага павета Васілю Юршу ўдалося ашукаць 7 неведомых раней кален слыннага беларускага паэта і грамадскага дзеяча Францішка Багушэвіча.

Безумоўна, калі дасведчаны чытач знаёміцца са сказам: Жылістыя рукі бездапаможна звісалі з кален, — адразу ўзняўся пытанне: «Што тут мае на ўвазе аўтар? Якія калены?» Гэта — выразны недагляд рэдактара, які няякасна выканаў сваю працу, не правярыў (пры няведанні) граматычныя формы (трэба — з каленяў ці з калень) і такім чынам не дапамог аўтару дакладна данесці да аўдыторыі сэнс выказвання. Аднатыпныя праўкі трэба было рабіць і ў наступных сказах: Два пальцы правай рукі, выцягнутай між кален[яў], стройнічэнька зложаны ў знак датрыманай Хрысту прысягі; Да кален[ь] звісалі косы // Дзевай той, як багна, чорнай (у вершаваным радку, каб не парушаць рытміку, абіраецца нулявы канчатак); Доўгія тунікападобныя і паліковыя кашулі, якія па даўжыні часам былі ніжэй кален[яў], мелі глыбокія прамыя разрэзы ворта і невялікія адкладны каўнер. На жаль, такія памылковыя словаформы можна лічыць сотнямі як у мастацкіх, так і ў журналісцкіх тэкстах, як надрукаваных, так змешчаных у інтэрнэце.

Пятро ЖАЎНЯРОВІЧ

Край Івана Козела

Персанальная выстаўка твораў Івана Козела «Іван Козел. Жывапіс» адкрылася на мінулым тыдні ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў (Нярасава, 3). Пейзажыст прадставіў на суд гледача пару дзясяткаў работ розных перыядаў стварэння. Паўсюль — краявіды Беларусі, якімі мастак не саромеецца захапляцца.

Іван Мікалаевіч нарадзіўся 29 красавіка 1962 года ў вёсцы Нёўда Навагрудскага раёна Гродзенскай вобласці. У 1996-м скончыў Беларускаю акадэмію мастацтваў (вучыўся на аддзяленні жывапісу). У 1997—2000 стажыраваўся ў Творчых акадэмічных майстэрнях Міністэрства культуры. Член Беларускага саюза мастакоў з 1999 года. З 2001-га выкладае ў Гімназіі-каледжы мастацтваў імя І. В. Ахрэмчыка. Пастаянны ўдзельнік рэспубліканскіх і міжнародных выставак. Што тычыцца Мінска, то апошня персанальная

«Вытаў снег», 2014 г.

праходзіла ў 2022 годзе ў Палацы мастацтва — экспазіцыю «Вабяць родныя прасторы» мастак прысвяціў радзіме.

Выстаўка ў НЦСМ тэматычна, ідэйна, настраёва нічым не адрозніваецца ад вышэйзгаданай. Тым больш што новых твораў яна амаль не ўключае. Ды мастак застаецца верны сабе і, відаць, не збіраецца мяняць кірунак творчасці. Ён па-ранейшаму адлюстроўвае знакі, выдатныя і меней заўважныя (магчыма, болей родныя сэрцу) мясціны Гродзеншчыны, радзей Міншчыны. Што тычыцца пазнавальных мястэчак, то іх можна ўбачыць на карцінах «Край Адама Міцкевіча» (1999), «Царква ў Сынковічах» (2009), «Снежань у Лошыцы» (2020), «Пагоркі Навагрудчыны» (2022)... Пейзажы без вызначальных вобразаў, асабліва сцэй і прыкмет той ці іншай прасторы — «Родны край» (1998), «Маладзік» (2012), «Ваколіца» (2014), «Ідзе вясна» (2014) і іншыя. У абодвух выпадках Іван Козел выкарыстоўвае адны і тыя ж мастацкія сродкі, асабліва кідаецца ў вочы кампазіцыйнае падабенства. Аўтар не вылучае знаках для Беларусі мясціны, пафас жывапісца хутчэй рамантычны і тычыцца кожнага роднага

кутка. Менавіта таму Іван Козел аднолькава неаб'явава і да гарадскога, і да сельскага пейзажаў. Не меней улюбёны від — паркавы (сядзібны) — пейзаж абжытай чалавекам прыроды, добраўпарадкаванай для прыемнага баўлення часу.

Між іншым, дырэктар НЦСМ Сяргей Крыштаповіч спяшаецца заінтрыгаваць і зацікавіць наведвальніка выставачнай пляцоўкі гэтым і іншымі праектамі:

— Рады адзначыць, што фонды Нацыянальнага цэнтры сучасных мастацтваў насамрэч вельмі багатыя, напоўненыя скарбамі, якія мы маем магчымасць сузіраць. План выставак на 2024 год, натуральна, ужо зацверджаны, распрацавалі канцэпцыі ўсіх праектаў, якія, не сумняваюся, будуць радаваць і натхняць гледачоў. Сачыце за нашымі сацыяльнымі сеткамі!

«Мінічына. Бабіна лета», 2003 г.

Так, ужо сёння прапануюцца выстаўкі на любы густ для самых розных гледачоў — ад маленькіх да сталых. Найбольш універсальная — «Іван Козел. Жывапіс» — будзе доўжыцца да 18 лютага.

Яўгенія ШЫЦЬКА

«У кожнага мора свая глыбіня...»

Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў запрашае на выстаўку «Моры рэальныя і выдуманая. Беларускія літаратары на вакацыях». У цэнтры праекта — фотаздымкі класікаў беларускай літаратуры Эдзі Агняцкевіч, Янкі Брыля, Уладзіміра Дубоўкі, Уладзіміра Караткевіча, Якуба Коласа, Янкі Купалы і Максіма Танка падчас летняга адпачынку. Фотакарткі, якія глядач мае магчымасць убачыць, з фондаў Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва. «Мы запрашаем разглядаць архіўныя дакументы не толькі як сведчанні эпохі, жыцця канкрэтных творцаў. Упісаныя ў экспазіцыю, яны становяцца творам фатаграфічнага, так званага «актуальнага» мастацтва і праз гэта набываюць дадатковую каштоўнасць», — адзначаюць у НЦСМ.

Лейтматыў выстаўкі — тэма мора. Гледачу прапануюць уявіць мора як рэальны аб'ект з яго колерам, велічынёй, глыбінёй, прытым падштурхоўваюць і да роздумаў аб уражаннях, псіхалагічным успрымання мора, яго сімваліцы. Тры залы НЦСМ на Нярасава, 3 знаёмяць з разнастайнымі фотаздымкамі з адпачынкаў пісьменнікаў, а таксама з творамі жывапісу і скульптуры са сховішчаў НЦСМ. Яны выдатна дапаўняюць канцэпцыю праекта, прызначанага нагадаць пра безліч варыяцый ды інтэрпрэтацый такога паняцця, як мора.

Насуперак чаканням выстаўка «Моры рэальныя і выдуманая. Беларускія літаратары на вакацыях» атрымалася надзвычай яркай і дынамічнай, у тым ліку дзякуючы таму, што

Фрагмент экспазіцыі.

ў арганізацыі прасторы быў зроблены акцэнт на колер. Чорна-белыя здымкі толькі выйграюць на фоне насычана жоўтых і блакітных сценаў. Яркі жывапіс, між іншым, не забірае на сябе шмат увагі — ён удала ўпісаўся ў экспазіцыю. Да таго ж большасць выбраных карцін напоўнены знакамі, сімваламі, метафарами, якія толькі ўзбагачаюць яе змест.

Намеснік дырэктара НЦСМ Алеся Іназемцава адзначае:

Фелікс Янушкевіч «Палессе-П», 1990 г.

— Праекты, якія цяпер прадстаўлены на Нярасава, вельмі розныя. Наогул, Цэнтр сучасных мастацтваў — не проста выставачная пляцоўка, не проста галерэя — мы валодаем цудоўнымі фондамі. Дэманстраваць творы з іх — прыемна і прэстыжна. Між тым заўсёды не хапае месца для экспанавання, бо імкнёмся паказваць творчасць сучасных мастакоў. Гэта наш асноўны кірунак. А яшчэ нам важна арганізоўваць праекты, у якіх можна назіраць спалучэнне розных відаў мастацтва. Напрыклад, гэтым разам візуальнае мастацтва, архіўныя матэрыялы дапаўняюцца гукам, музыкай. Відавочная сувязь з літаратурай. Гэты сінтэз дазваляе па-іншаму раскрыць кожны экспанат, які як частка экспазіцыі набывае самастойную мастацкую каштоўнасць.

Натуральна, у падобнай выстаўцы нельга было не выкарыстаць самі творы, дзе так ці іначай згадваецца мора, таму змясцілі, напрыклад, некаторыя вершы... «Люблю я прыволье // Шырокіх палёў, // Зялёнае мора // Ржаных каласоў...» (Якуб Колас). Ці: «...А калі рассыпаліся зоры, // што звіваліся ў небе і моры калісці, // даляведныя вочы праменілі шчасце і гордасць: // у нязмерных глыбінях нязмерныя высі» (Уладзімір Дубоўка). І нарэшце: «У кожнага мора свая глыбіня. // У кожнага сэрца свая таямніца. // Крыло і хмурынка — // Нябесам радня. Спякоце крыніца сцюдзёная сніцца» (Рыгор Барадулін)...

Дырэктар Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва Алена Макаранка, якая паспрыяла стварэнню выстаўкі, лічыць, што экспанаванне фотаздымкаў з архіва-музея робіць пісьменнікаў бліжэйшымі да чытача:

— Калі мы знаёмімся з партрэтамі пісьменнікаў? У школе: звычайна ў падручніку побач з творами ці біяграфіяй змешчана фотакартка. Звычайна афіцыйная. Такой жа яна паўстае перад намі пазней, калі ў больш усвядомленым узросце зазіраем у энцыклапедыі.

Генадзь Буралкін «Скачок», 2001 г.

І нідзе не можам убачыць такіх здымкаў, як прадстаўленыя сёння. І ў архіве-музеі падобных шмат! З аднаго боку, гэта зразумелыя звычайныя кадры. З іншага — дзякуючы ім знакамёты літаратары, дзеячы культуры раскрываюцца перад намі зусім іначай. Удзячная арганізатарам за адметны падыход да архіўных матэрыялаў. Не чакала, што яны могуць так цікава выглядаць у экспазіцыі. Спадаўся на далейшае супрацоўніцтва!

Між тым Алена Макаранка расказала, што архіў-музей літаратуры і мастацтва апошнім часам стаў надаваць увагу фондам сучасных беларускіх мастакоў, таму перспектывы партнёрства з НЦСМ, іншымі галерэямі відавочныя.

Выстаўка «Моры рэальныя і выдуманая. Беларускія літаратары на вакацыях» працягнецца да 18 лютага.

Яўгенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

Застаёмся зімаваць

Да 13 студзеня ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» (Кастрычніцкая плошча, 1) можна ўбачыць змястоўны праект «Птушыны свет». Выстаўка акварэльнай мініяцюры падрыхтавана ўдзельнікамі арт-студыі «АКВАВІР», якая аб'ядноўвае мастакоў-аднадумцаў. Многія гады кіраўніком суполкі быў прафесар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Уладзімір Рынкевіч. Менавіта яму належала ідэя стварыць такую выстаўку. Ажыццявіць ідэю Уладзімір Іванавіч не паспеў — пайшоў з жыцця ў снежні 2021 года.

Асноўная частка членаў аб'яднання — былыя выпускнікі і выкладчыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Яны працуюць у тэхніцы вадзянога жывапісу. Сярод аўтараў — Наталія Авяр'янава,

павеваў ветру, незразумелы, нябачны і незаўважны для многіх... У прадстаўленых работах аўтары імкнуліся аб'яднаць розныя аспекты гэтай тэмы і раскрыць яе з асаблівага ракурсу. Напрыклад, дэманструюцца абстрактныя ў даволі малым фармаце.

У акварэлі выбраная тэма раскрываецца як мага ўдала. Уся яркасць і лёгкасць птушак, іх моц, прыгажосць і непаўторнасць могуць быць выразна адлюстраваны менавіта ў графіцы і акварэлі. А, напрыклад, у жывапісе тэма птушак раскрываецца зусім інакш — меней вытанчана, без хітрыкаў. Найчасцей яны прамое сведчанне той ці іншай падзеі або з'явы, ясны сімвал, які суправаджае героя (белы голуб азначае мір, крумкач звычайна выступае як пасланец пекла, сава сімвалізуе мудрасць, інтуіцыю, а яшчэ — цемру, лебедзь стаў увасабленнем адданасці, вернага і чыстага кахання). Хоць, натуральна, можна знайсці шмат твораў, што ўслаўляюць гэтых істот, выводзяць іх на першы план. Сярод такіх — «Маленькая сава» Альбрэхта Дзюрэра (1506), «Зімародак» Вінсэнта Ван Гога (1886), «Певень» Марка Шагала (1929). У гэтым шэрагу і карціна Карэла Фабрыцыуса «Шчыгол» (1654), якая стала знакамітай пасля змяшчэння на вокладку аднайменнай кнігі Доны Тарт.

Аднак акварэльныя мініяцюры ў гэтым рэчышчы ніякім чынам не хаваюць канкрэтнага вобраза, ідэі застаюцца выразныя. А на іх выстаўка багатая — усе ж кожны аўтар расказвае ўласную гісторыю, няхай і абмежаваную канцэпцыяй. «Тэма птушак і птушынага свету вялікая і аб'ёмная, падыходзіць да яе можна з розных бакоў і вызначаць кожны раз тую ці іншую аспекты, — разважаюць стваральнікі часовай экспазіцыі. — Сімвалічны, калі птушка становіцца знакам, сэнс якога зразумелы адразу; міфалагічны, калі птушка пераўтвараецца ў чарадзеіную істоту і становіцца асновай сакральнага апавядання; філасофскі, калі, назіраючы за тым, як птушкі жывуць суразмерна сваёй прыродзе, глыбока адчуваючы сябе і свой рытм, міжволі ўзнікае роздум аб чалавечым жыцці; эстэтычны, калі мастацкае ўвасабленне пачынаецца са спробы перадаць прыгажосць гэтых дзіўных, ні на кога не падобных істот».

Адметныя каляровыя і чорна-белыя, месцамі цалкам абстрактныя работы прадставіла Наталія Авяр'янава. Яна даследавала тэму палёту, руху, але асаблівую ўвагу надала матыву супраціўлення. Так ці інакш, з ім даводзіцца сутыкацца, каб дасягнуць мэты. А часам і няма ніякай мэты, а ёсць толькі дарога, і трэба ўсё роўна супраціўляцца, нават самому сабе, каб працягваць ісці... Дыптых «Скрозь цэрні» (2023) выдатна паказвае падобны шлях.

Адрозныя — яркія гумарыстычныя і змрочныя, напоўненыя глыбокім зместам, — творы прэзентавала Ганна Алёшына. Яе птушкі мініяцюрныя, незаўважныя, недзе кволя: такія напамін аб крохкасці жыцця, асабліва маладога. Мастачка спрабуе эксперыментавалі, але звяртаецца і да традыцыйнай акварэлі, і найбольш адметным атрымліваецца сумяшчэнне гэтых відаў творчасці. Напрыклад, работы «Перапалох», «Назіраем», «Блакітніцы» (усе 2023 года) вельмі трапна апісваюць птушынае быццё. Пра будзённае разважае таксама Ірына Данскова — дэманструецца яе серыя (хоць і не заяўленая як такая), прысвечаная розным порам года. Пейзажы па каларыце, кампазіцыі, дэталіх нагадваюць найлепшыя ўзоры традыцыйнай акварэльнай ілюстрацыі.

На жаль, на выстаўцы «Птушыны свет» можна ўбачыць толькі адну работу («La Creazione di...», 2023) Ягора Арцюхова, які пераасэнсоўвае знакаміты сюжэт Мікеланджэла. Здаецца, мастак

Наталія Авяр'янава
«Ледзяная агамі», 2020 г.

Вартыя асаблівай увагі акварэлі Наталлі Шапавалавай. Тут зноў хочацца выказаць шкадаванне з-за іх нязначнай колькасці: гэта «Застаёмся зімаваць» (2023), «Птушаняткі» (2023) і дыптых «Чарада. Ноч і дзень» (2022). Не абцяжараныя лішнім зместам, яны нібы фрагменты больш маштабных гісторый, якія патрабуюць працягу ў выглядзе тых жа серый. Гаворка не пра абрываючыся ці незавершаныя кампазіцыі. Тут хутчэй асабістая цікавасць да сюжэтаў, якія здольна нарадзіць аўтарская фантазія, да адкрыццяў, што яна абяцае. Ці гэта не трыумф мастака, калі назіральнік чакае, што будзе далей?

Упрыгажэннем экспазіцыі сталі таксама акварэлі Гунёфы Мацюшэнкавай. «Уначы» (2017), «Ён, яна... Вясна» (2018), «Узнясенне» (2020), «Тая, што глядзіць» (2021), «Вачыма птушкі» (2021), «Калі месяц быў чырвоны» (2023), «Птушыная гара» (2023) — усе гэтыя работы сведчаць пра шырокі спектр магчымасцей аўтара, яе адметны погляд на рэчаіснасць, багаты тэматычны дыяпазон, рознасць падыходаў... З аднаго боку, перад глядачамі паўстаюць відэа-абстрактныя, з другога — выразныя гісторыі, напоўненыя алегорыямі, з іншага — ірэальныя сюжэты. У работах злучаюцца розныя пачаткі — прыродны і культурны. Гунёфа Мацюшэнкава галоўным чынам разважае пра сувязь зямнога і нябеснага, пра недасяжнае і невядомае. І гэтым вабіць глядача.

Яўгенія ШЫЦЬКА,
фота аўтара

Алена Зданевіч «Крыжадзюб», 2023 г.

Ганна Алёшына, Аляксандр Арцюхоў, Ягор Арцюхоў, Карына Волкава, Ірына Данскова, Алена Зданевіч, Ірына Кітаева, Ала Кушнер, Гунёфа Мацюшэнкава, Наталля Шапавалава... Яны разам з некаторымі іншымі ўдзельнікамі арт-студыі «АКВАВІР» арганізавалі выстаўку акварэльнай мініяцюры «Птушыны свет», куды ўключылі, дарэчы, некалькі твораў Уладзіміра Рынкевіча: «Заліцанне» (1997), «Зачараваныя лесам» (1998), «У чаканні вяртання» (2014) і «Птушыны свет» (2014).

Да тэмы звярнуліся з той прычыны, што птушка ўяўляе сабой сімвал душы, вызваленай ад зямных ланцудоў, аб'яднанасці з нябеснымі сіламі. Яшчэ гэты вобраз нагадвае пра творчы палёт мастака, залежны нават ад слабых

Наталля Шапавалава.
Дыптых «Чарада. Ноч і дзень», 2022 г.

здольны здзівіць і парадаваць глядача, якому ў айчынным мастацтве не хапае нечаканых адсылак, смелых параўнанняў і трапнага гумару.

Ірына Кітаева «Змярканне», 2023 г.

Ірына Данскова «Летняя пара», 2023 г.

Фрагмент экспазіцыі.

Прафесар Мінскага вайсковага шпіталя Іаганес-Карл-Хрысціян Дзірнэ

19 жніўня 1914 года ў Мінску ў будынку жаночага духоўнага вучылішча быў асвечаны ўласны Яе Імператарскай Светласці Марыі Фёдаравны шпіталь № 1. Першая сусветная, якую часам называюць Другой Айчыннай альбо Вялікай Еўрапейскай, толькі пачалася. І ўсе, хто мог, на прасторах Расійскай імперыі рабілі свой унёсак у тое, каб толькі вытрымаць націск ворага. І, канешне ж, адна за другой на тэрыторыях, якія былі поруч ці блізка да тэатра ваенных дзеянняў, разгортваліся ваенна-медыцынскія ўстановы — шпіталі, лазарэты... Сярод іх — і дзясяткі ўстаноў, якія былі створаны на сродкі Дома Раманавых.

Быў адкрыты лазарэт імя імператрыцы Марыі Фёдаравны ў губернатарскім доме. Мінскай губерняй тады кіраваў Аляксей Фёдаравіч Гірс. Апякункай лазарэта стала жонка губернатара — Любоў Аляксандраўна Гірс. Асвечыў 6 жніўня (прайшло ўсяго толькі крыху болей за тыдзень ад пачатку вайны) ваенна-медыцынскую ўстанову епіскап Мітрафан (Краснапольскі). Відаць, ён асвечыў і шпіталь № 1, які быў прызначаны для ніжніх чыноў расійскай арміі і разлічаны на 200 месцаў...

З кнігі Аляксандра Вялічкі і Леаніда Сабалеўскага «Шпіталі і лазарэты Вялікай вайны на землях Беларускіх 1914—1918», якая пабачыла свет на пачатку 2022 года ў Мінску, вядомы некаторыя імёны медыцынскіх работнікаў шпіталя. З Георгіеўскай абшчыны сяцёр міласэрнасці ў Мінск прыехалі Кацярына Афанасьева, Зінаіда Баталіна, Лізавета Бачкарова, Вольга Зязгава, Вера Іваноўская, Марыя Кібальчыч, Любоў Лемцюжнікава, Аляксандра Маладоўская, Надзея Праабражэнская, Ганна Тауц, Марыя Шнэйдэр. З Мінскай абшчыны Чырвонага Крыжа — сястра міласэрнасці Аляксандра Морэншыльдт. Старшы ўрач — Юрый Пруднікаў. А кіраўніком, дырэктарам шпіталя, кажучы сучаснай мовай, галоўным ўрачом бальніцы прызначылі Іаганеса-Карла-Хрысціяна Дзірнэ (1861—1938). На той час — доктар медыцыны, прафесар Маскоўскага ўніверсітэта. Асістэнтамі ў яго былі дактары Турэвіч, Малаканаў і два ардынатары.

Доктару Дзірнэ было ў 1914-м 53 гады, і ўсё ж, нягледзячы на ўзрост, ён добра ахвотнікам пайшоў на вайсковую службу. Захавалася некалькі мінскіх здымкаў нашага героя. Пэўна, ён неаднойчы выходзіў на набярэжную Свіслачы, углядаўся ў твары мінчукоў другога дзесяцігоддзя

мінулага стагоддзя, думаў пра тое, калі ж закончыцца гэтая вайна, што ўсё болей і болей салдат выпраўляла са сваіх жорнаваў і ў мінскі шпіталь... Мо нават ён быў знаёмы з калегамі — галоўнымі ўрачамі іншых тагачасных ваенна-медыцынскіх устаноў губернскага горада. Напрыклад, са сваім равеснікам — Тэадорам Кодзісам (1861—1917), які ў 1896—1901 гг. загадваў кафедрай паталогіі і паталагічнай анатоміі ў Вашынгтонскім універсітэце ў г. Сент-Луіс... Ці — з кіраўніком лазарэта Мінскага 1-га дабрачыннага таварыства «Добрачыннасць» доктарам І. Ц. фон Офенбергам. Альбо — з Урублеўскім, які з'яўляўся галоўным урачом 1-га Мінскага зводнага палявога запаснога шпіталя (яго разгарнулі на базе 274-га палявога запаснога шпіталя ў першыя дні вайны; размяшчалася ўстанова на Новай Камароўцы)... Яму, прафесару Дзірнэ, было пра што распавесці сваім калегам. За плячыма — удзел у якасці начальніка ваеннага шпіталя ў руска-японскай вайне. Адзнака адвагі, прафесійнай сталасці — пяць ордэнаў. Выпадак сам па сабе выключны. А яшчэ ў 1900—1901 гг. ён быў галоўным урачом плавучага шпіталя Расійскага таварыства Чырвонага Крыжа «Царэўна» ў час Іхэтуанскага паўстання (калі кітайцы змагаліся супраць замежнага ўмяшальніцтва ў эканоміку, унутраную палітыку і рэлігійнае жыццё Паднябеснай; яго называлі паўстаннем Баксэраў).

А яшчэ раней, закончыўшы вучобу ў Дэрпцкім універсітэце, Дзірнэ працаваў асістэнтам у гінекалагічнай клініцы ў Дэрпце. У 1891 годзе абараніў доктарскую дысертацыю. У 1892 годзе адкрыў сваю ўласную клініку ў Рэвелі. З 1895 да 1904 г. быў кіраўніком і хірургам у Самарскай земскай бальніцы. З 1909 да 1911 г. — прафесар хірургіі, з 1911 года — экстраардынаторны прафесар па

кафедры шпітальнай хірургічнай клінікі Маскоўскага ўніверсітэта.

...У верасні 1915 года шпіталь з Мінска ў сувязі з пагрозай акупацыі ў выніку Свенцянскага прарыву быў эвакуіраваны ўглыб краіны. Некаторы час знаходзіўся у Прапойску (сённяшні Слаўгарад на Магілёўшчыне). Адзнакамі за ўдзел у Першай сусветнай вайне для Дзірнэ сталі тры ордэны.

Іаганес-Карл-Хрысціян Дзірнэ.

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі прафесар эміграваў. Працаваў урачом у Батумі, Канстанцінополі, Варне, Сафіі. У 1923 годзе быў лейб-медыкам эфіопскай імператрыцы Заудзіту і рэгента — раса Тэфэры Мэкёнына. Заудзіту — першая жанчына на эфіопскім троне. І хаця афіцыйна яна лічылася імператрыцай у 1916—1930 гг., рэгентам пры ёй з'яўляўся менавіта рас Тэфэры Мэкёнын (так яго называлі да каранацыі; апошні імператар Эфіопіі ў 1930—1974 гг.). Менавіта Тэфэры (ці Хайле Селасіе, згодна ўжо з каранацыяй) узначальваў барацьбу з італьянскімі захопнікамі ў 1935—1936 гг., менавіта ён з'яўляецца ініцыятарам стварэння Арганізацыі афрыканскага адзінства. Дарэчы, яшчэ ў юным узросце Тэфэры пазнаёміўся з рускім паэтам і падарожнікам Мікалаем Гумілёвым... Але надоўга прафесар Дзірнэ ў Афрыцы

не затрымаўся. Быць блізка да такіх асоб, відаць, не заўсёды бяспечна.

З 1925 да 1926 г. прафесар кіруе хірургічным аддзяленнем Ліепайскай бальніцы. Затым тры гады выкладае ў Латвійскім універсітэце. У 1932—1935 гадах (Дзірнэ ўжо за семдзесят!) удзельнічае ў чакскай вайне ў званні маёра медыцынскай службы Парагвая. Чакская вайна — узброены канфлікт паміж лацінаамерыканскімі краінамі Балівіяй і Парагваем за валоданне часткай вобласці Гран-Чака. Лічылася, што ў гэтым краі даволі вялікія запасы нафты. І хаця Балівія мела большую армію (пры насельніцтве ў тры мільёны мабілізавала войска ў 210 тысяч ваеннаслужачых), Парагвай атрымаў упэўненую перамогу, да канца вайны ён кантраляваў большую частку спрэчнай тэрыторыі. У гісторыі XX стагоддзя Чакская вайна засталася як самая крывавая ў Лацінскай Амерыцы. З боку Балівіі загінула каля 60 000 чалавек. 23 250 салдат і афіцэраў былі ўзяты ў палон. З парагвайскага боку (між іншым, у параўнанні з трохмільёнай Балівіяй насельніцтва Парагвая на той час было роўнае 900 000 чалавек) страты склалі: забітымі — 31 500, у палон вораг узяў 2500 парагвайцаў... Можна толькі здагадвацца, у якім стане напружанасці знаходзіўся ваенны медык з латышка-расійскімі каранямі!.. І ўсё ж Дзірнэ прайшоў праз усе выпрабаванні годна, на высокім узроўні адказнасці. Урад Парагвая ў знак асаблівых заслуг прызначыў прафесара на пасаду генеральнага ганаровага консула Парагвая на Бліжнім Усходзе. Памёр легендарны вайсковы медык, у біяграфіі якога быў і кароткі мінскі перыяд выпрабаванняў, у 1938 годзе ў Бейруце.

І цяпер медыцынская навука і практыка карыстаюцца кнігамі, манаграфіямі, дапаможнікамі Дзірнэ, напісанымі напрыканцы XIX — у пачатку XX стагоддзяў. Найперш — класічным дапаможнікам «Аператыўная ўрачальнасць» (упершыню кніга пабачыла свет у 1910 годзе)... Лёс вайсковага медыка, падарожніка па волі абставін Іаганеса-Карла-Хрысціяна Дзірнэ, несумненна, варты асобнай кнігі.

Кастусь ЛЕШНІЦА

Арол падымаецца ў нябёсы

Вядомы брэсцкі этнограф Іван Чайчыц у рамках аўтарскага праекта «Брэст Івана Чайчыца» некалі правёў этнаграфічнае расследаванне і падрабязна расказаў гараджанам пра жыццё Аляксея Благавешчанскага, у гонар якога названа адна з вуліц абласнога цэнтра. Яна з'явілася ў 2015 годзе ў адным з раёнаў-новабудоваў.

Аляксей Сяргеевіч Благавешчанскі — камандзір эскадрылі савецкіх лётчыкаў у складзе Нацыянальна-рэвалюцыйнай арміі Кітая. Нарадзіўся 5 кастрычніка 1909 года ў горадзе Брэст-Літоўск у сям'і чыгуначнага машыніста. З 1914 года жыў у Курску. У арміі з 1928 года. Зрабіў 117 баявых вылетаў на знішчальніках, правёў каля 40 паветраных баёў. У 1938 годзе за баявыя заслугі яму прысвоена званне Героя Савецкага Саюза і ўручаны ордэн Леніна. Удзельнічаў у Вялікай Айчыннай вайне. Быў цяжка паранены ў 1945 годзе. Пасля вайны працаваў у сферы выпрабавання новых самалётаў, у тым ліку рэактыўных знішчальнікаў. З 1960 года — у канструктарскім бюро А. М. Тупалева. Памёр у 1994 годзе ў Маскве, дзе і быў пахаваны.

З удзелам Івана Чайчыца адбылася вытворчасць дакументальнага фільма

Аляксей Благавешчанскі.

«Арол падымаецца ў неба» пра Героя Савецкага Саюза генерал-лейтэнанта авіяцыі Аляксея Благавешчанскага, ураджэнца Брэста. Менавіта ў гэтым горадзе на аэрадроме на Граеўцы пяцігадовы хлопчык упершыню ўбачыў самалёт, які ўзлятаў, што, напэўна, вызначыла яго далейшы лёс і жаданне стаць лётчыкам.

Чаму фільм атрымаў такую назву? У дзяцінстве Аляксей Благавешчанскі чытаў вершы Максіма Горкага. У адным з іх быў такі радок: «Арол падымаецца ў неба». Для будучага лётчыка ён набыў крыху іншую афарбоўку — гэта быў напамін пра самалёт, які ён убачыў упершыню... Дарэчы, у сталыя гады Аляксей Благавешчанскі прыязджаў у Брэст, каб аддаць даніну повагі гораду.

— Калі ў Расіі ўжо ішлі здымкі кінастужкі, стваральнікам не ставала чалавека, які б мог расказаць пра Брэст, дзе і з'явілася цікавасць Аляксея Сяргеевіча да авіяцыі, — расказвае Іван Мікалаевіч. — Пляменнік героя фільма Уладзімір Георгіевіч Носаў у інтэрв'е знайшоў праект, які я даўно пачаў і працягваю весці цяпер — у тым ліку пішу пра знакамітых выхадцаў з Брэста, пра яго дзядзьку таксама. Ён адразу са мной звязаўся... У выніку тую частку фільма, дзе здымкі ішлі ў Брэсце, усклаў на мяне.

Таксама Іван Чайчыц распавядае пра некалькі цікавых фактаў, звязаных з біяграфіяй лётчыка і здымкамі фільма. Так, у Брэсцкім абласным краязнаўчым музеі захоўваецца дакумент з незвычайнай назвай: «Ордэн Воблака і Сцяга 4 ступені» (у адпаведнасці з ім Аляксей Благавешчанскі атрымаў званне Героя Савецкага Саюза за ўдзел у японска-кітайскай

вайне). У той час грамадзян Кітайскай Рэспублікі ўзнагароджвалі ордэнамі першай, другой і трэцяй ступені. Аляксей Благавешчанскі быў у першай сотні ўганараваных. Здымкі ў Брэсце праходзілі ў гэтым жа музеі. Фільм ідзе 43 хвіліны, як адзначае Іван Чайчыц, як школьны ўрок. Стужка ўтрымлівае эпізоды з інтэрв'ю Аляксея Сяргеевіча ў вельмі паважаным узросце, напрыканцы жыцця.

На наш погляд, фільм «Арол падымаецца ў неба» — адзін з самых годных прыкладаў сучасных дакументальных фільмаў пра вайну. З ім варта пазнаёміцца прадстаўнікам розных пакаленняў.

— Фільм трэба глядзець спакойна, не спрабуючы прымяраць адлюстраванае пад сённяшні свет, — лічыць Іван Чайчыц. — Аповед пра чалавека, які прайшоў тры вайны, а нам варта прыслухоўвацца да таго, што апавядалі ветэраны, тыя, хто пабываў у сапраўдных баі. Сёння інфармацыя вельмі шмат, і як чалавек, які даследуе рэальныя дакументы і мае зносіны з рэальнымі сведкамі трагічных падзей, я разумею, што часам інфармацыя падмяняецца і далёка не ўсё, што гаворыцца пра вайну, адпавядае рэчаіснасці. Таму такія фільмы варта глядзець, а кожны свае высновы няхай робіць самастойна.

Святлана СЁМІНА

...І пякучай далонню да голай душы прыхіну

З Уладзімірам Маруком я пазнаёміўся ў 2004 годзе ў «Полымі», дзе ён тады працаваў намеснікам галоўнага рэдактара. Здаецца, і ў само «Полымя» таксама завітаў упершыню, хоць публікаваўся ўжо ў «Маладосці», іншых літаратурных выданнях, выдаў некалькі кніг. Яно ж самае патрабавальнае, і таму не асмельваўся. Канечне ж, вельмі хваляваўся. У аддзеле прозы здаў новыя апавяданні, гутарылі з супрацоўнікамі. З'яўленне Марука не адразу і заўважыў, гэтак ціха ён увайшоў і гэтак жа ціха пачаў нешта абмяркоўваць з калегам, які неўзабаве і пазнаёміў нас.

Завочна я ўжо ведаў гэтага выдатнага паэта па вершах у перыёдыцы, а кнігу «Ліст рабіне» набыў яшчэ, калі не здраджвае памяць, у 1988-м ці крыху пазней, будучы студэнтам БДУ. Пасля таго знаёмства дома разгарнуў нанова кнігу паэта і прыгадаў, наколькі ўважліва штудзіраваў той сур'ёзны, на 127 старонак, зборнік. Каля паловы вершаў былі так ці іначай пазначаны алоўкам: альбо падкрэслены асобныя радкі, альбо на палях значыліся кароценькія камментары, птушачкі, клічнікі. Тыя пазначаныя радкі можна прывесці і зараз, бо кніга захавалася, як і тысячы іншых:

*Неба абышта карункамі
Лесу, з якога бягу...
Сэрца жывымі малюнкамі
Я наталіць не магу.*

Гэтае чатырохрадкоўе выдзеліў доўгім, на ўсю вышыню, клічнікам. Як і яшчэ адно, апошняе ў паэтычным творы «Ненапісаныя вершы»:

*Няўжо пачнуць бяздарнасцю крышыць
І мукі тыя, і той боль паднебны?..
Мне верш, што ненапісаны, патрэбны,
Каб веру у сябе не патушыць.*

У анатацыі да зборніка чытаю: «Узаемасувязь чалавека і прыроды — адна з галоўных тэм зборніка. Малады паэт уважліва прыслухоўваецца да шлохау лістоты, якая, “як душа, прасвечваецца” (...) Яркае полымя рабіны — паэтычны сімвал чалавечнасці і высокага сэнсу жыцця людзей. Вершы ў паэта часта набываюць філасофскае гучанне».

На жаль, у газетным артыкуле немагчыма вымаляваць больш-менш поўны партрэт юбіляра (плошча аркуша

не дазваляе), так шмат хочацца сказаць у сувязі 70-годдзя з дня яго нараджэння. А трэба і з біяграфіяй чытача пазнаёміць. Яна, дарэчы, якраз і пралівае святло на паэтычныя прыхільнасці паэта. Нарадзіўся ж у лясным краі, у хаце, якая стаяла і цяпер стаіць крыху паводдаль ад вёскі.

Гэтая вёска — Гута. Яна вядомая тым, што некалі тут выплаўлялі шкло, а з яго — розныя вырабы, бо ў тых мясцінах зямля назапасіла шмат найкаштоўнейшай сыравіны для гэтай справы; сёння такія прадпрыемствы называюць шклозаводамі. Увогуле ж, такую назву ў Беларусі носяць 26 вёсак, у тым ліку 6 — на Берасцейшчыне. Вось і адзін са сваіх вершаў паэт пачынае: «Гута — крыштальнае дно».

У Гутце зноў спаткаўся з Уладзімірам Антонавічам некалькі гадоў таму, калі пісаў нарыс пра гэтае цяпер малалюднае — усяго некалькі дзясяткаў чалавек — паселішча. Гэтым разам ён пазіраў на мяне сваімі добрымі і самотнымі вачыма (як і тады) з шыльды на сцяне бацькоўскай хаты, на якой выбіты наступныя радкі: «У гэтай хаце 6 студзеня 1954 года нарадзіўся і вырас паэт, рэдактар, перакладчык Марук Уладзімір Антонавіч». Адсюль — выток яго жыцця і творчасці.

З маленства цяжка хварэў, таму трапіў у Моўчадскую сярэдняю санаторную школу-інтэрнат. Гэтая невылечная хвароба сэрца спадарожнічала яму ўсё жыццё.

Паводле расповеду Алены Кулан, бібліографа Ганцавіцкай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя В. Ф. Праскурава, якая скупуплёзна даследавала жыццё і творчасць літаратара-земляка, у 1970 годзе юнак паступіў у Магілёўскі бібліятэчны тэхнікум. «Адарваны, здавалася б,

Фота Кастуся Дробава.

Уладзімір Марук.

ад родных каранёў, ад тае прасторы, што знітоўвае душу з паэтычным светабачаннем, Уладзімір усё ж умацаваўся ў сваіх паэтычных перакананнях. Поруц быў і настаўнік — Аляксей Пысін, які ўмеў заўважыць і падтрымаць талент», — значае Алена Юр'ёна.

Атрымаўшы адпаведны дыплом, Уладзімір Марук вярнуўся на родную Ганцаўшчыну. Працаваў у цэнтральнай раённай і дзіцячай бібліятэках, Шашкоўскай сельскай бібліятэцы, у аўтаклубе. Гэтая праца з кнігай і чытачамі яшчэ болей прыахвочвала да ўласнай творчасці. І вось у 1974 годзе ў часопісе «Маладосць» надрукаваны цэлы цыкл вершаў маладога паэта, які засведчыў яго несумненны паэтычны талент.

У 1975-м Уладзімір Марук паступае на філалагічны факультэт Белдзяржуніверсітэта. Менавіта тут ва ўсёй красе праявіўся яго талент, канчаткова акрэсліўся непаўторны паэтычны почырк. Вершы паэта ахвотна друкавалі газеты «Чырвоная змена», «Знамя юности», «Мінская праўда», часопіс «Маладосць»... Аднакурснікамі і, вядома, сябрамі-паплечнікамі былі вядомыя сёння пісьменнікі Кастусь Жук, Хрысціна Лялько, Уладзімір Мазго, Мікола Мятліцкі, Алесь Пісьмянкоў, Уладзімір Ягоўдзік... Кожны з іх, адчуўшы да сябе ўвагу

кіраўніка ўніверсітэцкага літаб'яднання «Узлёт» Алега Лойкі, ужо ў студэнцкія гады знайшоў свой мастацкі кірунак. З рупліўцаў-«узлётаўцаў» Уладзімір Марук — асоба і ў студэнцтве вядомая. Быў старстам літаратурнага аб'яднання. Друкаваўся няшмат, але кожная з публікацый успрымалася як падзея для сапраўдных аматараў паэзіі.

Настаўнічаў пасля заканчэння вучобы нядоўга, бо ўжо быў заўважаны на, так бы мовіць, літаратурным Парнасе краіны. Яго запрасілі ў газету «Звязда» — прызначылі на пасаду карэспандэнта, загадчыка аддзела літаратуры і мастацтва, пасля працаваў рэдактарам, загадчыкам аддзела выдавецтва «Юнацтва», галоўным рэдактарам выдавецтва «Белфакс». Апошняе месца працы — намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Полымя».

За час сваёй творчай дзейнасці выдаў кнігі паэзіі «Зоркі ў кронах», «Ліст рабіне», «Інкрустацыя голасам» (апошняя прыжыццёвая кніга пра вытокі духоўнасці чалавека, выдадзеная ў 1991-м), дзіцячыя «Ехаў чыж у Парыж», «Чыж вярнуўся з-за мяжы» і іншыя, займаўся перакладамі з рускай, армянскай, узбекскай, туркменскай моў на беларускую.

Зборнік вершаў «Кудмень» аўтар, на вялікі жаль, не паспеў убачыць. Ён выйшаў свет у 2011-м. Хоць падрыхтаваны быў даўно і пралажаў у выдавецтве «Мастацкая літаратура» амаль 15 гадоў. Назву яму дало даўно забытае старажытнае слова, якое азначае амулет, абярэг. У кнізе аўтар працягвае тэму, якую пачаў глыбока распрацоўваць у «Інкрустацыі голасам»: што з'яўляецца нашым абярэгам ад бездухоўнасці і цынізму, ад бязладдзя. Не толькі змест зборніка, але ўжо адна толькі назва і інтрыгуюць, і вяртаюць нас у глыбіні народнай памяці, нашых вытокаў. Зноў-такі, на вялікі жаль, не ўбачыў аўтар і самую апошнюю сваю кніжку «Яршы плялі кашы».

Вось такія дзве сустрэчы з выдатным паэтам і чалавекам Уладзімірам Маруком — першая ў Мінску і апошняя ў Гутце. А паміж імі — цеплыня, якая межаў не мае.

Анатоль КРЭЙДЗІЧ

Малавядомы даследчык «Гамлета» і «Атэла»

Соф'я Маркаўна Нельс (1899—1978) нарадзілася ў Полацку... Розныя мітрэнгі, усялякія крывавыя сцэжкі, пакутніцкія выгнанніцкія вандроўкі яе абмінулі... Ці на крайні выпадак — дазволілі ёй абмінуць у тагачасным, першых дзесяцігоддзяў XX стагоддзя, жыццё самае страшнае, што і людзей трушчыла, ламала-калечыла, і ўвогуле жыццё забірала... Праўда, праз дзесяцігоддзі, ужо ў час жыццёвага і прафесійнага сталення, і яе напаткаюць няпростыя драматычныя выпрабаванні...

Ужо ў 1922 годзе наша зямлячка — выпускніца гісторыка-філалагічнага факультэта Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Сярод выпускнікоў гэтага факультэта ў 1922 г. была і другая наша зямлячка — пісьменніца Эма Выгодская (1898—1949), якая нарадзілася ў Гомелі, аўтар кніг пра Марка Твэна, Сервантэса... Сярод выпускнікоў факультэта ў 1922 годзе быў і мастацтвазнаўца Андрэй Губер (1900—1970), які ў пасляваенныя гады чвэрць веку свайго жыцця аддасць пасадзе галоўнага захавальніка Дзяржаўнага музея выяўленчых мастацтваў імя

А. С. Пушкіна... Зорныя імёны! Так, сёння яны не так часта і ў лічбавай, электроннай прасторы знаходзяцца. І ўсё ж гэтыя асобы, як і палачанка Соф'я Маркаўна Нельс, — сузор'е людзей, якія ўмацавалі культурнае добра-суседства стагоддзяў, узвышалі найлепшае са здзейсненага папярэднікамі.

У маладосці Соф'я была захоплена тэатрам, марыла аб прафесійнай сцэне, удзельнічала ў тэатральным гуртку ці тэатральнай студыі... Але ж час выеў яе на прафесійны занятак літаратурна-знаўствам. Друкавацца С. Нельс пачала ў 1929 годзе. У 1920—1930-я гг. актыўна супрацоўнічала з Расійскай асацыяцыяй пралетарскіх пісьменнікаў. Вывадчына, з таго часу пасябрала з многімі пісьменнікамі, сярод якіх — Самуіл Маршак, Джон Стэйнбек, Канстанцін Сіманаў... Сярод іх, тагачасных сяброў, быў і класік савецкай літаратуры, аўтар «Разгрому» Аляксандр Фадзееў... Соф'я Нельс пісала артыкулы пра сатырычныя жанры ў творчасці асобных літаратараў. Друкавалася ў часопісах «Советскі тэатр», «Театр», «Искусство», «Литературная учеба», «Октябрь», «Красная новь», «Пролетарская литература», «Знамя», пісала артыкулы для «Литературной

энциклопедии». У 1932 годзе накладам 5000 экзэмпляраў выходзіць яе крытыка-біяграфічны нарыс «Творчасць А. А. Фадзеева». У 1944 годзе Соф'я Маркаўна абараніла кандыдацкую дысертацыю. Нашу зямлячку прынялі ў Саюз савецкіх пісьменнікаў.

Але ўсё ж тэатр па-ранейшаму вабіў Соф'ю Маркаўну. І яна паступова перакваліфікуецца ў тэатразнаўцу, піша рэцэнзіі, артыкулы. А галоўным захапленнем становіцца Шэкспір... У 1949 годзе выходзіць манаграфія С. Нельс «Шэкспір на савецкай сцэне». Яшчэ на год раней — кніга пра легендарнага яўрэйскага акцёра і рэжысёра Саламона Міхэлса, з якім Соф'я Маркаўна таксама была ў добрых сяброўскіх адносінах.

У 1949 годзе сям'ю Соф'і Маркаўны напаткала вялікая трагедыя. Быў арыштаваны муж — вядомы вучоны-літаратуразнаўца, прафесар Ісаак Нусінаў (1889—1950). Дарэчы, пачатак нападкам на прафесара Нусінава паклаў усё той самы Аляксандр Фадзееў, які лічыўся сябрам... Яшчэ ў чэрвені 1947 года Генсек і старшыня пісьменніцкай арганізацыі выступіў на пленуме ССП з ацэнкай працэсаў у літаратуры пасля пастановы

1946 года пра часопісы «Звезда» і «Ленинград», выступіў з нападкам на Ахматаву і Зошчанку. А следам Фадзееў назваў і працы іншых «воргаў» у савецкай літаратуры. Меч кары абрушыў і на Ісаака Нусінава за яго кнігу «Пушкін і сусветная літаратура», якая была выдадзена яшчэ ў 1941 годзе... Віна прафесара была ў тым, што, маўляў, згодна з яго перакананнямі, свет ідзе з Захаду... Перад гэтым пленумам быў яшчэ і газетны артыкул Мікалая Ціханава «У абарону Пушкіна», прысвечаны асобна Нусінаву. Што таксама падліло масла ў агонь... У 1950-м муж Соф'і Маркаўны памёр у турме падчас следства. Соф'я Нельс становіцца «воргам народа», яе пазбавілі права друкавацца. Усе дамовы з выдавецтвамі былі закрыты ў аднабачковым фармаце.

Друкавацца ізноў тэатразнаўца, савецкі шэкспіразнаўца пачала толькі ў 1959 годзе. Справядлівасць была ўзноўлена. Яшчэ да канца яе жыцця — памерла Соф'я Маркаўна ў 1978 годзе — пабачылі свет некалькі кніг ураджэнкі Полацка. Многія матэрыялы пра нашу зямлячку цяпер захоўваюцца ў Маскоўскім архіве-музеі прыватных збораў...

Мікола БЕРЛЕЖ

Музыкатэрапія як Сусвет

Музыка геніяльнага Моцарта дабратворна ўплывае на здароўе, засведчылі супрацоўнікі Міжнароднага цэнтра музыкатэрапіі падчас канцэрта ў Белдзяржфілармоніі.

Фота Кастуся Дробава.

Віртуозная, чыстая, экспрэсіўная, яркая музыка Вольфганга Амадэя Моцарта ўдзейнічае на кару галаўнога мозга такім чынам, што ў слухачоў паляпшаецца памяць і здольнасць да канцэнтрацыі ўвагі, у душу прыходзяць спакой, мір і гармонія, заўважылі спецыялісты. Альберт Эйнштэйн лічыў, што ў музыцы Моцарта адлюстроўваецца цэлы Сусвет.

На канцэрце Арцём Шаплыка, Алена Навуменка, Калініка Мядзведзева, Алесь Алесюк, Анастасія Міклаш і Ангеліна Мажар выканалі Сімфонію № 40, канцэрт для фартэпіяна з аркестрам № 21, «Маленькую начную серэнаду», «Фіялку», «Турэцкае ронда» і ўрывац з яго апошняга твора «Рэквіем».

Далікатна і ўзнёсла гучалі скрыпкі, альт, вялянцэль, арган, асаблівыя гукі стваралі чашы, званочкі і іншыя інструменты, да іх дадаваўся шум акіяна, гукі дажджу, на экране дэманстраваліся відэашэраг з

Марыя Бандарэнка.

велічнымі выявамі прыроды. Цэнтр музыкатэрапіі існуе ў Мінску ўжо чатыры гады. Ён аднавіў сваю дзейнасць і запрашае слухачоў наведваць канцэрты, якія праходзяць кожны месяц у вялікай зале Белдзяржфілармоніі, і лекцыі ў Салоне аматараў класічнай музыкі ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі.

Акрамя таго, праходзяць групавыя заняткі тэрапеўтычнага характару. На адным з такіх Марыя Бандарэнка разам з піяністкай Дар'яй Вітко прапанавалі ўдзельнікам праслухоўванне музыкі Моцарта, Шапэна, Бетховена і Баха.

Цікавай у 2023 годзе была таксама праграма лекцый у Салоне аматараў класічнай музыкі, якія праводзілі Марыя Бандарэнка і Маргарыта Рукевіч. Праграма ахоплівала творчасць заходне-ўрапейскіх кампазітараў, музыку Міжземнамор'я, славянскія музычныя традыцыі.

Адна з сустрэч прысвечалася творчасці жанчын-кампазітараў мінулага. Не заўсёды жанчыны мелі магчымасць прафесійна навуцацца музыцы і заканчваць кансерваторыі, але часта яны былі музамі, якія натхнялі вялікіх геніяў на напісанне выдатных твораў. Марыя Шыманаўская і піяністка-віртуоз Клара Шуман, жонка кампазітара Шумана, Фані Хэнзель, сястра Мендэльсона, Этэль Сміт, якая насуперак волі бацькоў скончыла Лейпцыгскую кансерваторыю, дзе ў час навучання пазнаёмілася з Дворжакам, Грыгам, Чайкоўскім і іншымі кампазітарамі, пісала сімфоніі, харавыя творы і оперы...

Даведаліся слухачы пра творчасць сучасных беларускіх кампазітараў — Галіны Гарэлавай, Аліны

Вольфганг Амадэй Моцарт.

Безенсон, Алены Атрашкевіч, Вольгі Падгайскай і іншых. Музыка дабратворна ўдзейнічае на самаадчуванне і настрой, ствараючы цудоўную атмасферу шчасця і гармоніі.

Эла ДЗВІНСКАЯ, фота аўтара

Дар'я Вітко (фартэпіяна).

зваротная сувязь

Казкі каля печы

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкія і пазнавальныя праекты.

У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурны партрэты». У нядзелю і панядзелак у радыёверсіі тэлеперадачы «Суразмоўцы» — сустрэча з паэтам Уладзімірам Мазго.

У праграме «Літаратурная анталогія» па буднях — старонкі рамана Фёдора Дастаеўскага

«Браты Карамазавы» (у выкананні Алега Вінярскага). У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — кампазіцыі па апошніх Мікалая Гоголя.

У перадачы «Літаратурныя гісторыі» — апавяданні айчынных і замежных аўтараў.

У праекце «Прачулым радком» — вершы Яўгеніі Янішчыц у выкананні Маргарыты Захарыі.

Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект

«Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». Штоўечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх.

Праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам новага нумара «ЛіМа».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

1 студзеня 70-гадовы юбілей адсвяткаваў Мікалай Леўчанка (1954).

1 студзеня 75-годдзе адзначыў Уладзімір Ягорычаў (1949).

2 студзеня 70-гадовы юбілей адзначыў Дзмітрый Марозаў (Змітрок Марозаў, 1954).

2 студзеня 75-годдзе адзначыла Лёля Багдановіч (1949).

4 студзеня 55-годдзе адсвяткаваў Анатоль Бензярук (1969).

6 студзеня 60-годдзе адзначае Аляксандр Карлюкевіч (Алесь Карлюкевіч, 1964).

10 студзеня 65-годдзе святкуе Тамара Кавалёнак (1959).

10 студзеня 70-гадовы юбілей адзначае Аляксандр Раткевіч (1954).

10 студзеня 55-годдзе святкуе Гардзеі Шчаглоў (1969).

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

9 студзеня — у бібліятэку Цэнтральнага дома афіцэраў (вул. Чырвонаармейская, 3) на літаратурны вечар, прымеркаваны да 100-годдзя з дня нараджэння Алесь Савіцкага. Пачатак у 16.00.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі»,
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў

Віктар Гардзеі
Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзімава
Алесь Марціноў

Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарава, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзель крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку
04.01.2024 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 790

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 38200000007667 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013
Заказ — 142
Д1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэцензуюцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў публікацый. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

